

0-16 ^{col (4)} Some laws and customs of the Lobedu of Modjadje. Modiba

1 47 otho xe a ka kxuduxa a ya a dula motseng o mongwe wa kxale a kxumana motupa monye wa motse o tswanetse xo fa motho yowe dintlo tsewe xo sexo motho ka xare xa tsona a dula ka mono lebakanyana xore a itukisetse tse dintswa. Xe e le motse o moxolo mosodini motho yowe a tsenexo mo motseng a ka no diya felo mo a ka tlabaxo lefola ka morxo a ntlo ya kaxwe le xona o tswanetse xo kwana le mon e wa motse o xe e ka ba motho yowe a bexo a dula motseng o o be a lema serapa sa lefola le yena monna yowe a ka lema xe batho ba kxuduxa motseng a ba na se ba tsexaxo xe e se byanye felo kapa dithatha. Xe e le ditukula tsona ba ka se ke ba tsea le e tee ya tsona batho dia tse dingwe moo ba yaxo xo dula.

4 Lexotsa le fela mofoo makxaxa ditloxo marapo le ditlo make ditlodi le nonya maraka marotse, metote, matlapala, metletla, dikxokxokxo, ke tsona dilo tse batho ba lemaxo tsona xo tloxa kxale xo fihla lehono lexotsa le makxaxa di lewa ke dinonyana kudu xe di sesu tsa bukwa di sa le tala xe di omile dinonyana a di sa kxona xo di ja. Le xona pele ba sesu ba roba dikxola ba kxa dikxola tse dingwe ba di fula ba sila ba apexa boxobe xoba ba dira byalwa boxobe byo bo bitswa moxare le xona o tswanetse xore o bexo ne ya lexotsa le makxaxa xo fihla selemo ka kxwedi ya Norenane (November) kxale ba be ba lema mokxaxa le lexotsa ka kxwedi ya pheepelelo (October) ba ba ba xasa peu pele xa pula e sesu e ne.

2 Selemo xe se thona xo kwa ba be batsela kaselemela le nanedi e bitswaxo naka xe marixa a fela selemela le naka di tswa di salane moraxo ka meso. Le xona o na le nonyana e ngwe e bitswa xo morukxwe yona e tseba selemo ruri e ya lla, batho xe ba ka kwa e lla o tla kwa bakxalabye ba e reta ba re, o ya kxuduetsa morukxwe o bona xe motso o be o tsele ke xona labaka le fihlile

la selemo le mere e xona o bitswako selobare le e mengwe e thoma
 xo palexa maloba ba tseba xore letaka le kxaufsi letsatsi le lona
 ba le bona xe le tloxa maduloni a lona a marixa ka thoko ya tlase
 selemo ka thoko ya xodimo le xona selemo le tla xare xa le rata
 marixa le ya rapalala ka thoko xa le rata. Le xona ba be ba tala
 dikwedi ba di tseba raina a tsona se a ke Ngeta bosexo le Phado,
 lexobye, tsebatlele, trothontuloe, lefulwe, lefulwane, lefaphefo,
 thlakola, phepelelo, morenane, mosexanong ke lesome le tse pedi.

7 Lethlabula batho ba thlaxola maria ba buna mabele fela xe ba
 feditse xo buna ba dula dikwedi tse dingwe ba bangwe ba thetha mo
 ba ka lemako xona le bane la selemo moxongwe masemo a lengwa
 kxaufsi le xae xoba kxole xona le poleke ya masemo le ya dikxmo.
 Batho ba no lema ka xo kwana xore ba fane mekxano. Monna xe a na
 le basadi ba bantsi o tswanetse xo ba nyakela masemo yo mongwe le
 yo mongwe ya xaxwe duna let sona di tswanetse xo abela batho
 ba tsona masemo le xo ba supa mekxano xore ba se ke ba lwa kxosi le
 yena a ka roma motho xore ya xo lokisa masemo a batho a ba
 abaxanye ona. Monna o tswanetse xo abela mosadi yo mongwe le yo
 mongwe tshimo ka e tee kapa ka pedi xe e le felo mo a bonako xore
 o xona batho ba bantsi ke xona a ka ba fa masemo a mabedi a
 mabedi le yena diya ka tsela ya duna ya felo mowe.

3 8 Xe monna a na le barodi ba bananyana ba sesu ba bekwa ba
 sa le laheng papa bona o tswanetse xo nya masemo a bona a ba
 tswanetseng xo lema ona. Xe ba bekwa a sala a lengwa ke bo mma-
 bona batho moxongwe ba kano rekana masemo xe e le kxole le kxole
 ka xo kwana xa bona fela a o a tsese diexa byalo. Xa xo notho
 mongwe tshimo ya ya le lexola xore mothla a nyaka xo e tsee a
 tsebe ka morako a mengwaxanyana.

Xe motho a na le bana ba bathlanka ba esu ba tsexa basadi papa bona a kano ba xopelela masemo xoba batho ba a xaxilexo nabo xe motho a be a lema toneng mengwaxa tona a kano tsea masemo awe fela a ka se ke a nyaka tefo ya xore kxale o leile naxeng ya ka a xo byalo. Le xona motho xe a lema naxeng e ngwe toneng xe a bune mabele a kano tlisa mabele mo a dulaxo xona a se ke a tebelwa le xona xa a na molao o mongwe o ka bexwaxo taelo. Batho batsebafele mo mabele a tswanetseho xo xola xabotse le mo a sa tswanelaxo xo xola felo mo mabele a melaxo.

9 Mabele a xola mo xo bexo xo na le lesodi la mere xe motho a ka lema felo mo boyanye bo sa xolexo a kase ke a kxumana mabele le xona xe a lema felo ngwaxa xa mela more o monyenyanane o motala wa maloba a makxubedu o bitswa boore more o xe o ka mela tshimong o ka se ke wa kxumana mabele fao masemo a nyakwa ke banna ke bona ba tsebaxo felo xabotse mo ba ka diyaxo temo xona. Le xona banna ba tswanetse xo thetha lesodi ba tshuba ka mollo xe mere e omile la thoma xo lema masemo a lengwa mo xo omilexo a xo ratexe xa xo tapa le xona a xo ratexe xore motho a ka xasa lesotsa tshimong e mpisa dithaka tsona motho a ka byala tshimong ya mabele e sexo ya lexotsa. Xe motho a nyaka xo byala lefola a ka lema felo mo xo omilexo a tsela morole a tlabo xona.

4 10 Tshimo e ngwe le e ngwe e nosetswa ka pula lebakeng la selemo xe motho a diya tshimo o tswanetse xo thetha pele ka moraxo a lesa mere ya oma. Xe a bona xore mere e omile a tshuba ka mollo xe o swele e le kxakala a ka rema fase ka letsepe di ya makopa a tswela kopa lengwe le lengwe toro a phuseletsa xe di medile a thoma xo tlaxolaxore mabele a xole xabotse. Tshimo o diya banna xo thetha le xo lema basadi le bona ba ka lema e sexo xo thetha le xo tshuba motho o tswanese xo thoma xo thetha

ka kxwedi ya Thlakola (September) afesa setetwa ka mafelo a kxwedi ya Phepelelo (October) o leta pula fela ka kxwedi ya November (morenane). Batho xaxolo batswanetse xo lema kafelo xo tee xore dikxomo le tsona di be le mo di fulaxo xona xo bitswa pulong. Batho ba thoma xo buna mabele ka kxwedi ya (May) thothantole, xo fihla ka (July) lefulwane, mafelong a lefulwane kxomo di thoma xo tsena masemong a xo fihla ka kxwedi ya morenane, // (November). /Le xona xo na le masemo a sa lemiwexo mengwaxa a bitswa maxola fela a tsebya beng ba ona motho aka se ke a lema kantle le tuello ya beng ba ona a mangwe a dutse mengwaxa e 40 xoba 30 a sa lengwe. Batho ba letsa masemo a xore a dule e le mexola xe ba bona xore mabele a sa xole xabotse byale xo thoma xo mela more o bitswaxo boore ke xona a dula a sa lengwe mengwaxa. Mabele xe a le xona batho ba tlatsa difate le xona xe ba kxokxosa ba naka mafela a maxolo a mabotse ba bexa seletesene xore a se ke a fetlwa e ka ba kxwedi tse tharo ba ntsa ba bexa pitseng.

5

12) Xe motho a bexa peu a xo na gaka e e ka thibelaxo peu xore e se ke ya fetlwa xe e se seletese fela le pitsa ka lekanyana. Xe selemo se tswa batho ba bangwe ba xona ba ba bexo le mabu a matso a bitswa lesanaka ba thlakantsa le peu xe bax asa tshimong ba re xo na le batho ba bangwe ba kxonaxo xo tsea mabele a ba bangwe masemong ka boloi. Eyale xe motho a thlakantsa peu le matu a xo moloi a ka se dixe selo lebakeng la selemo motho yo mongwe le yo mongwe ya bothlale xe pula e ka na a kano byala mabele kantle le taelo ya kxosi, le xona xo na le pula ya mathomo e bitswa tseula yona e na le molao wa xore xe e nele batho xa ba tswanele xo lema ba re ke moene pele xo tswanetswe xo lengwe masemo ka moraxo xa kopelwa ditoro ka molomo xe o lema ka dipholo o ka lema le xo xasa ka seatla motho yo mongwe le yo mongwe o

tswanetse xo lema tshimo ya xaxwe a le nosi xe e le ba lapa ba kwana xona ba ka thusana xe e le mashakxa a xaxwe a rata xo thusa a ka diya byalwa a ba bitsa ba tla ba mo thusa tshimong xore ba fetse tshimo.

13 Tshimo ya kxosi letswete yona e lengwa pele fela methleng eno xo na le batho ba bangwe ba bothlale ba lemaxo a bona pele, xobane batho xa ba sa thlomphe nelao ya kxale. Masemo xe a lemilwe a medile noanye batho bathlaxola yo mongwe le yo mongwe banna le basadi le bana ba ba thlalefilexo ba tswanetse xo tla thlaxola yo a bonaxo xore a ka se fetse a ka diya byalwa xore a nyake batho ba mo thuse.

6 14 Masemo ba thlaxola ka matsepe xe moyanye o xodile ba bangwe ba thlaxola ka diatla xe o fedile xo thlaxola a xo sale taba batho ba boya xae ba dula xe e le xore moemo a bona a na lexotsa xe le thoma xo tswala batho bawe ba ka lakana ba botsa mong wa motse o xore ba nyake ngaka ya xo thiba dinonyana xore se ke tsa ja leotsa. Xe ba mmiditse a tlile ba tswanetse xo bota ngaka ewe xore xe a upa dinonyana ba tlo mo diela byalwa marixa, ke xona ngaka ya lokisa dithlare tsa yona ke xona a laela xore ba tlise lexotsa le le setsexo le jelwe ke dinonyana xore a ikx tshube a thlakantse le dithlare tsaxaxwe a sile a be tsidi. A laele xore xo kxobakane bathlanka ba lemo tse 13 le banyana ba lemo tsewe fela ba laelwa xore xe le thoma xo efala ba ye le temo ka moka ba sa sape ba tloxe le molemo o ba e tek ba kxona makxuto mekxanoni ya masemo molemo ka xare xa kxuto le ngwe le le lengwe le xona ba kxuna ba pontse basexo ba boya xae ba letsa nakana, 15 xe ba buile ba lala ntlong e tee ka moka.

Xe bo sasa e sa le ka bosexo ba tsoxela nokeng ba yo thlapa ke xona ba boya xae ngaka a laela xore o se be motho o tee e a ka yaxo masemong matsatsi a mabedi kapa ke tee. Ditsie batho ba leta matseare xe di la mabele bosexo ba di tswara ba di isa xae boo ja xe e le naxa ya diphoofolo tsa mabele batho ba bangwe ba di teya methleng ya kxale bangwe ba be ba lala masemong ba leta dikolobe. Xe a kxumane mabele a utswitswe tshimong xe a kxona o be a lalela xore lehodu xe le fihla a le thlabe ka mosebe.

7 16 Lebakeng la lethlabula methleng ya kxale batho ba be ba tswenywa ke dikolobe masemong ba bangwe ba tswenywa ke dinonyana ba be ba xaxa dithupe masemong ba xo leta dikolobe ba le ba lala masemong. Ba dinonyana bona ba leta matseare le ba letaxo ditswene le dikxabo. Xo be xo na le monna yo mongwe leina laxaxwe e le Ramatla yena a tsoxela xo leta ditswene ka tsatsi le lengwe a tloxa le ngwana wa xaxwe wa dilemo tse supileng wa ngwananyana ba e ya masemong ba ile xe ba le tseleng ba thlakana le phoofolo e bitswaxo sesele le yona e na le ngwana wa yona. Xe monna a bona taba a ngwana wa xaxwe a mmexa ka moraxo sesele le sona sa dira byalo bana ba ba be ba lla sesele se biele mokxosi Ramatla a eteta a re thoma fela a xo na ya ~~ta~~ thomilexo yo mongwe xe ba fapane Ramatla a eteta.

17 A re Sesele le Ramatla xo lebile mang xo lebile sesele a thiba tsela ya mo diya ditswene. Xe mabele a xodile xabotse batho ba roba rasemo a ba isa kaxwe a bona xe ba futse mabele a yo mongwe le yo mongwe a ka diya byalwa bya kxosi kapa tona. Xe ba bangwe ba se na mabele ba se ke ba fiwa mabele ke motho yo mongwe kantle le xo reka le kxosi e ka se ke ya ba fa kapa tona. Nakong ya xo buna motho yo mongwe le yo mongwe o tswanetse xo buna mabele ka lexotsa ba fula ba tsela disexong kapa matlolong lexotsa xa le fithlwe le ka dula mengwaxa le sa lokile.

8 18 Dikxomo batho ba di tseba ka mebala ya tsona a xo motho o tee e a ka sitwaxo xo kxetha kxomo tsa xaxwe xare xa dikxomo tse dingwe le kxale batho ba be ba sa tsebe xo tswaya dikxomo fela ba di tseba ka mebala ya tsona. Batho ba tseba mebala ya dikxomo ka moka tsa ditswadi le dipholo, le xona ba tseba le direto tsa mebala ya ditswadi xaxolo xo fetisa dipholo. Le xona kxomo tse di bexo di fiwa dikxosi ke xe kxomo e ka tswala namane tse pedi e be e tswanetse xo ya mosata ba re a e ya lokela xo ruiwa ke mosiwana batho le xona a ba ruwe kxomo tsa mmala mo tee aowa tsa xo fapana. Ba di tseba ka mebala fela a di na letswao e ngwe le e ngwe o tseba kxomo tsa xaxwe xore ke tse di byang ka mebala ya tsona kxomo a di na seboko di retwa fela xe o na le kxomo e llaxo xabotse kapa ka maina a tsona.

19 Dikxomo xe di le sakeng di bitswa ka leina la mong wa lesaka le xe batho ba motse owe ba na le tsa bona mo sakeng xoba mafisa. Le xona a se basadi ka bantsi ba ba naxo le dikxomo xaxolo ke tsa banna le bahloloxadi ba bangwe a se banna ba bantsi ba naxo le dikxomo a se na mosadi xe a ka ba natso lebakanyana o tswanetse xo di isa boxweng xore a ngwe le mosadi ka tsona. Kxomo tse dingwe di xona xo batho di na le maina a batho di bitswa ditokula di relwa maina a batho ba ba huilexo mo ngwaxeng ba diya byalwa bya tokula ba bitsa meloko ya bona ba tla ba kxumanela medimo eo ya nwa byalwa byo. Le xona di na le banna ba bexo le malapa kapa dikxosi le matona ba bexo le dilo tse nsi a se batho ka moka ba naxo natso.

9 20 Le xona kxomo ya tokula xe e le e kxolo e tsofetse ba e bolaya ba diya byalwa bitsa meloko ba tla ba e bolaya ba bexa e ngwe kape memong a yona. Xe ba e bulatile nama eo ya yona ba e ja xa ba isa selo mabitleng e jewa byalo ka kxomo e ngwe le e ngwe. Dikxomo di fula moxongwe le moxongwe le tsona tseo

tša ditokula di fulafelo o te lesaka le tee a xo fapane. Le xona di ka fula byanye byo bongwe le byo bongwe le nere e di rataxo xo e ja a xo motho ya tsebaxo byane byoo bo lwatsaxo dikxomo xoba nere xoba dikxomo di otile xore di diwa keng xa xo motho e a tsebaxo xe di lwala fela ba tseba xore ke madi. Axomo di tswa ka losexo ka 7 tša loya ka 12 tša boya xae tša lala sakeng, a di lale naxeng metsi di ka nwa bakeng le lengwe le le lengwe le basimana ba rataxo ka lona. Lesaka la dikxomo le xaxiwa ka thoko xa motse ba kxorong di tswanetse xo dula kraufsi le batho le xona.

21 Kyale batho ba kxale ba be ba isa dikxomo lerakeng ka baka la pula lethlabula xore di tsabe boraxa xae e se bakeng la ngwaxa o mongwe le o mongwe aowa bakeng la ngwaxa wa pula fe;a. Di be di diswa ke bathlanka ba dilemo tse 30 xoba xo feta mo ba be ba disa mengwaxa xo fihlela motho a tsee mosadi. Methleng eno basimana ba thoma xo disa dikxomo bana le dilemo tse 8 xo fihlela lo ba lesa ba ya xo bereka lexona basimana ba mengwaxa e 14 ba ruta ba mengwaxa e 18 ka xo tswa le bona xore ba tsebe xo disa dikxomo. Ka moraxo xe ba lesa xo disa le bona ba sale ba tseba le xo tswalela dikxomo sakeng le xo xama sakeng le xona xo tswanetse xo tsena basimana le banna fela e se basadi le bananyana ba dilemo tse 12 ba ka tsena sakeng la dikxomo.

10

22 Dikxomo di xangwa ka xare xa lesaka kapa kxorong di xangwa ke banna xoba basimana le pholo xe e bolawa xe ba rata ba ka e bolaya sakeng xoba kxorong. Kxorong basadi a ba dumelwe xo dula xe e se fela ba se ka melato xona ba ka dula le bananyana bana ba ka dula kxorong sebesong sa bona e seng sa banna, xo na le dipoo tse ba di kxethaxo xore di tie dikxomo tse dingwe ba di faxola le xona batho ba tswanetse xo kxetha poo sakeng le lengwe le le lengwe le xe e ka ba motho a na poo a ka adima xo e mongwe xoba tša thlakana naxeng.

Xa xo lefiwe selo le xe e ka dikxomo di ntsetse a di na molao o mongwe o di ka diwaxo ona xe se xo botswa basimana xore ba se ke ba di kitimisa di tswanetse xo sepela xabotse kxomo xe e tlo tswala ba e tseba ka letswela e le xe e faretse ke namane e ka boya ya hua ka xonabe a ba tsebe xo ntsa namane.

23 A xo motho o te e a ka diyaxo xore dikxomo di tswale xe kxomo e sa tswale e le phatse ba bolaya ba ja nama, kxomo xe e tswetse pele namane eo e bitswa namane ya maetsetulo ke xore ya pele. Namane xe etswetswe xa e alafiwe a e na molao le xona dinamane di na le lesaka la tsona. Dinamane di na le badisa ba tsona, tsona di kwa le dipudi dinamane tse di kxolo di pulwa dinko xa lokelwa lenti xa ba ditumo basimana ba namela xore ba di lere le xe e le pholo e kxolo xore e se ke ya tswana. Le xona basimana ba ka di betsa ba nametse xore ba bone e esiyaxo e ngwe xa di na matsetse (ticks) ba tla kxona fela xore eo a siyaxo ka mo tsee le xona a ba supi dinaka tsa tsona di supa ka dienyane. Dikxomo di alafiwa xe di na le nadi xo a motho a huile xoba mosadi a wesetse mpa ba re dikxomo di ka fekaxela ke xore xo folotsa.

11 24 Dipholo di ka faxolwa xe di na le ngwaxa e mebedi xoba e mene batho ba bangwe ba bolaya dikxomo tsa ba bangwe ka boloi mo sakeng bosexo, a ba di bolele naxeng aowa. Nku e bolawa byalo ka pudi kxomo e bolawa ka lerumo ka tsela e ngwe di fapane. Motho a ka bolaya kxomo xoba nku xoba pudi xe a rata xo ja fela le xe kxomo e lwala ba bolaya xe motho a lwala ba bolaya nku kapa pudi. Le xona xo na le mokete o o lebaneng xore xo bolawe dikxomo fela a se batho bothle xoba ba ba baxo le dikxomo xe ba bolaya kxomo ya kxale ya tokula ba bolaya ba ntsa dinamanyana meretlong ya kxomo ba beba xodimo xa rabu a xo bopiwa a bitswa tukula mo ba ba mapelaxo xona medimo xona ba tsela byalwa yo mongwe a rerelela namana tseo xola bana. Kxomo eo e bolawa byalo ka tse dingwe le xona e bolawa ke mang le mang ya ka

kxonaxo xo bolaya.

25 Kxomo ba e thlaba ka lerumo motho yo a e thlabaxo o dula fase a kokomala xe a e thlabile a kxupela molamo xore a se ke a fema xo fithla e waf ase. Xe e wele banna ba kxobakana ba e buxa xe ba feditse ba kxuwana madi ka mpeng ba ntsa ba tsela pitseng xola basadi le bana a bitswa bobete. Xe motho a bulatile kxomo e lewa moloko wa kxosi a ka ntsa lesoba la serupe a fa kxosi xe e le motho fela a kase ke a ntsa selo fela xe a rata le yena a ka diya byalo xe e ka ba monna a na le dikxomo a bolaya e ngwe lekuto o fa ngwana wa xaxwe wa pele wa mosimana le lengwe ke laxaxwe letsoxo ke la ngwana wa bobedi wa mosimana kapa moratho wa xaxwe wa ngwananyanam o fiwa sefixa malome o fiwa thamo noka ke ya mosadi wa xaxwe noka e ngwe ke ya mashakxa a xaxwe a ripantsa dipetla hloxo ke ya banna le dingatha.

12 26 Mala ke a mosadi a ka fa yowe a mo rataxo a mo ripela ngati ke ya bakxalabye le bakxekolo fela a ya dumelelwa xo jewa ke ba bafsa le bana. Larapo yo mongwe le yo mongwe a ka lathla mo a rataxo xona kxabothloko ba lathla a se jewe dikxomo di xangwa motseare xoba ka ~~namo~~ moswana di xangwa ke asimana xoba banna. Xe di xamiwa namane di anya pele tsa rokotsa. Xe ba feditse xo xama namane ya anya xape baxama lesokotso la badisa xe namane e fa xa ba sa xama ba lesa kxomo xe e xamiwa ba bofa maoto le dinaka xoba ba tware ka moxala xe e le kxomo ya boleta ba lesa xo bofa maoto ka moxala xeba dinaka. Mafsi xe ba xamile ba tsela pitseng, ka tsatsi le lengwe ba tsela xape pitseng e kxolo tsikwana a baba byale xe motho wa moene a fithla o a fiwa mafsi kxorong le yena a ja le bona basadi le bona ba ja mafsi fela e seng kxorong ka malapeng a bona.

K34/39

27 Dinku le dipudi batho ba phela le tsona ke dilo tse thusaxo baene le ditukula le xo nyala basadi le mekhopha ea tsona basadi ba be ba idiya metse ba apara, fela xo na le banna ba berekaxo mekhopha xo e suxa le xo fa dingaka xe motho a lwala le xo lefa melato dipudi le xana di thusa basimana ba le bana ka mafsi a tsona nku a e a dumelelwa mafsi a yona xo jewa le xona motho xe e le ya naxo natso a ka rekisa thselete le xe e le kxomo ka tsona. Batho ba bangwe ke babetli ba ditelo ba rekisa ba bangwe ke baloxi ba diphate ba bangwe ke batsike ba maseka ba bangwe ke baloxi ba di-rototo batho ba diile dilo tse ba sepela barekisa mo bathong xe byale ba ba tseba ba ya maxae a bona xore ba reke dilo tsewe ba di nyakaxo ba bangwe ba rekisa metlaka le mese ya xo setla le bona xe ba tsebya ke batho ba ya maxae a bona xore ba reke dilo tseo.

13 28 Batho ba kxale ba be ba se na dikxoxo ba sa di k tsebe di ile tsa tla le mashangane le xona ba bantsi ba be ba sa je kxoxo xaxolo basadi le methleng eno basadi ba bantsi xa ba je le mokxopha wa tsona xaxolo o jewa ke banna le bana basadi a sa ba bantsi ba jaxo ba bangwe ba di ya didiya byalo ka sesexo fela molomo wa tsona o ka thoko ba bangwe ba hloma dithatha fase ba beza manye ba bopa ba siya molomo xore kxoxo e kxone xot tsena ka xare. Dikolobe batho ba be ba sa di tsebe di tlile le makxowa ba be ba tseba dikolobe tsa lefoka le byale batho ba bantsi a ba je xaxolo basadi xe ba ka kwa kolobe e nkxa ba tlatsa fela ba di ruwa ka xoba di ya ba thusa ba reka thselete makxoweng xoba bathong ba batso le xo tla xo disa masemong ka tsona xo ba xo ba lemisa masemo.

29 Dimpya di be di le xona kxale di phela le batho ba tsona diphoofolo fela di be di fapane le tsa methla ya kajeno tsona ba re di be di na le ditsebe tsa xo ema fela mebala yona e fapane byalo ka tse le xone le xona batho ba be ba di lerele xe motho a e ja dijo mpya e be e sa eme motho o be a tawanetse xore xo

yona fase mpya ya lala xo fihlela a fetsa xo ja ke xona a tsea booswa a e fa ya ja le yona. Basadi ba bangwe ba be ba tseba molao wa mpya xe ba tsola booswa ba be ba thoma xo tsola lekate la mpya pele xo be xona le batho ba bangwe ba ta yaxo dingakeng xore dingaka di lokise mpya di e tshabele dithlare xore xe moloi a etla di mo kwe bosexo le xe baloi ba ka romela dibatana bosexo dimpya di bolaye.

- 14 30 Basadi ba tseba mafsi xo feta banna ba boloka xabotse xore a tle a babe fela le xe e le lebese ba ja xaxolo xo ja basimana ba baxolo ba nyaka a xo baba kudu mafsi a ba thlakantse le se sengwe aowa ke mafsi fela. Xe ba xamile ba tsela pitseng ka bosexo ba krumana lepobe ka xodimo ba ntsa makxora xe a xatlile ba apola pitsa eo ka fase be e bexa xodimo xa e ngwe xore a tsewe metsi fela a bitsaxo thloya xo sale mafsi tsatsi le lengwe le le lengwe xe baxama ba tsela lebese ka xare a pitsa eo xo fithla pitsa e tlala e ka ba beke byale ba tsela diritswaneng bafa e mongwe le e mongwe le baene xore ba je a diele makotana o ka re a se mafsi le xona e le an masweu ba seba boswa. Ba a bexa ntlong e ba sa xotseng mollo le xona a e tsenwe ke batho ba bantsi e dula e lokiswa xabotse mafsi a ratwa ke batho xaxolo fela ona le ba bangwe ba sa jexo mafsi. Mafsi a lewa ke batho ba baxolo le ba banyenyane.

- 31 Ngwana a ka fiwa mafsi a lebese tsatsi le atswalwaxo ka lona xo fithla a thoma xo sepela byale a ka ja a xo baba nama le yona e ka jewa.

Ke mang le mang xe kxomo e file kxomo xe e ka fa ka baka la xo farelwa ke namane e jewa ke bakxalabye le bakxekolo fela le bana e sexo ba bafsa nama e apexwa xabotse ka dipitsa ba ja e budule fela le bisa ba besa le xo xadika xona le nama ya banna

dingata le tse dingwe tsona di apexwa kxorong ke banna xe di budule monna yo mongwe o ya kxoba o bitsa ka merole ya bona ya xo bolla yo mongwe le yo mongwe o tseba ka nosi xore keng xe a ka tsena mo xo sexo thaka tsa xaxwe ba tswanetse xo mo kitimisa xo fithlela a tseba maemo a xaxwe.

- 15 23 "Inku batho ba be ba di ruwa xore ba tsee basadi ka tsona le xo bexa ditukula ka tsona le nama ba bolaya ba ja le xona batho ba rata nama ya nku xo feta pudi nku le xona e a tlora xo feta pudi.

Dipudi batho ba di ruwa ka xobane ba tsea basadi ka tsona le xo thusa baene le dingaka le xo reka mabele

- 24 Dintlwa di tsewa ke batho ba bantsi di ya apexiwa ba di omisa lwaleng ba di bexa dipitseng ba ntsa ba seba ka tsona booswa le xe e le xo di thlakantsa le ditoro xe ba apexile ditoro diphafa tsa tsona ba setla ba diya dikxolokwana tse ditso di bitswa boritli ba ja booswa batho ba ja xabedi ka letsatsi le lengwe le le lengwe le xona xa ba je felo o tee ba lapa aowa yo mongwe le yo mongwe o na le telo ya xaxwe bana bona ba ka jela felo o tee monna xe a kwana le yo mongwe ba jela felo o tee ka xo kwana xa bona le basadi ba ka diya byalo booswa xe bo apexiwa ka pitsa ya byona nama le yona e na le pitsa ya x yona le dibyana tsa yona le booswa le byona bo na le tsa byona ba ngwatha booswa xe ba e-ja ba seba ka nama kapa soopho batho bothle ba thlapa diyatla pele ba e-ja.

- 16 32 Batho a ba dule ba enwa byalwa ka matsatsi aowa xo na le lebaka la byalwa le xona ba nwa ka mcraxo xa dijo le xe e le pele xa tsona ba nwa. Byalwa ba bo diya ka mabele a lefela, ba ntsa ditoro ba ena metsing a lekanaxo seroto aifetsa matsatsi a mabedi xoba a mararo a le metsing, ba ntsa ba setla xa ba seupi ba kxa metsi ba tsela dipitseng ba tutetsa a mangwe metsi ba tsela

K34/39

pitseng ba thlakantsa le bupi ba loba le xona ba ena mofoo xoba leotsa letsatsi metsing la bobedi ba ntsa ba bipa ka mathlare a more o bitwaxo motswaku la xalefa matsatsi a mabedi tsa mela meri byale la boraro tsatsi le ba setla setsobela ba setla le dikxukxu tseo di bitwaxa ditokoolo ba tlanya bupi ke ba loba xa bela letsatsi xore metsi ao a bele a toke ba apexa xa ba lekwere byale dikxukxu tse dingwe ba di anexele di omile ba sila xa ba bupi ba suxela ke xona byalwa bya bela ka bosexo ba thlotla ka mothlotlo xoba sefo xore o kwe makxata le xona batho ba dire duna byalwa fela a ba ise motseng wa xaxwe ba mmitsa a tla a nwa kxosi le yena ba diya byalo.

33 Ke e ka ba ba tswa kxole le kxosi ba rwala ditepa tsa tla kxosing xe ba enwa byalwa ba kxap pele bafa mosadi eo a thakxotsexo pitsa a nwa pele la bobedi bafa monna wa xaxwe ke xona ba nwa ka moka bakxalabye ba roma mosimama a isa mo ba dutsexo xona xe ba feditse byalwa o setse pitsana ka xare a pitsa ba potsa mong wa byalwa xore re feditse xo setse mesaba byale yena a laela xore e fiwe mokxalabye kapa mokxekolo xe a nwele a losa ka moka ba losa ba re ntaa. Xa xo na more o ba ka diyaxo byalwa xe e se nabele fela byalwa bya letsema batho badiya xore ba nyake ba tho ba xo thusa mmereko xo thlaxola xo lema xo buna, xo thetha, xo axa, xo rulela dilo tse ntsi tse ba diyaxo ka byalwa le xona e mongwe le e mongwe a tla xo kxopela xe ba enwa ba mo fa le yena.

17 34 A xo tsebye sethlare sa xo robatsa batho ba tseba metlare e rentsisi ya mehuta-huta fela sa xo robatsa a batsebe motho a ka taiwa ke patse xe asatsebe xo taxa xoba le fola. Mere e mengwe e xonafela a e taxe motho xe motho a lwala ba mo fa ditsemo a taxa fela a kaise ke a taxiwa ke tsona pate ke more o melaxo kxaufsi le batho xo tloxa kxale a xolo o be o thlokomelwa ke batho ba ba taxaxo batho ba bantsi ba sa o rate. O no mela mo

matlaleng le mosuping batho ba be ba sa e tlabe xoba xo lema
 masemong a yona ba be ba lema lefolafela. Le xona patse ke more
 o thlaxaxo le batho a xo motho e a tsebaxo mo o tswaxo o be o
 tlabya ke banna fela ba ba taxaxo le xona ba sa o rekise basadi
 a ba thlabe fela o be o mela lebakeng la selemo o mela le mefero
 matlaleng ba ba taxaxo ba o thlaxolela xore o xole marixa ba reme
 o ome ba tlokula mathlare a maxolo thabeng e ngwe le e ngwe ba
 fuella makotana a mometsexo dithabe tseo ba xasetsa ka metsi xore
 e bopane ba bofa ka selo se sengwe xoba makwathi a mocfa xoba
 phate.

35 A ba je ka molomo xoba xo thlafuna ba taxa mosi wa yona fela
 ba be ba etaxa ka dinaka tsa dikxomo xoba setlomoelo sa lethlaka
 ba muna metsi molamong xe ba taxa kakana ba betla lefsika le
 bitswaxo monyakxa la xore thathafe dithabe ba lathla ba taxa
 makotana fela le xona a se batho ba bantsi ba be ba taxa le lefola
 ke lona ba bantsi ba taxaxo le xo thlaba ba rekisa xe le le xona
 lefola batho ba rekisa ka dikxatlana e tee ke 6d e ka ba matllare
 a lesome xoba 8 xe di bofiwa le xona batho ba le rata kudu ba taxa
 ka dinko ba bangwe ba kuma ka molomo ba bangwe ba taxa ka pipi
 xo ba sila lefola barobelala sekxatla morefing xoba leeteng ba
 beba kraufsi le mollo la ona ba swatlela ka seatla ba kxa more
 o mongwe o bitswaxo setlaba mmis ba o tshuba wa diya melora
 ba thlakantsa le lefola ba tsela setsekxeyane ba sila ka patla,
 18 36 xa ba bupi ba tsela metsi ba tutetse xe ba ntsa mollong ba tsela
 ditekaneng ba taxa byalo. Le xona xe e mongwe a ka thlakana le
 yo mo tsebaxo tseleng sa pele ba tla dumedisana sa bobedi o tlo
 kwa a re ntaxise lefolo, a mo fa a taxa kantle le xo reka.

Batho basa bopa letsopa le kajeno xo bopa basadi fela,
 banna a ba bope ba bangwe xe ba bopile ba tsamaya ba rekisa dipitsa
 ba nyaka mabele tse dikxolo ba reka tshetele. Dinkxo tsa byalwa
 ke lesome ka e tee. Dithepa di diwa ke basadi lebakeng la mariha

ba di tsexa maseng ba pola ba apexa ka pitsa xe se budule ba ntsa dithaka ba fala ba thlatswa ka lefsika le bitswaxo moxotlo le byalo ka vim, le lehono di sa diwa. Dikxonye xo kwatha basadi a se mmereko wa banna le makwathi ba diya dikxonye tsa xo tshuba dipitsa ka tsona byanye ke mmereko wa banna le basadi marixa xe ba tumcla le bathlanka le bananyana.

37 Methleng eno batho ba bantsi a ba sa suxa mokxopha ba xonanyana ba ba suxaxo dithari le metse a ba tlala le xona. o be o diya banna fela e seng basadi. Ditsipi a ba sa diya methleng eno ba be ba diya kxale o be o rula banna fela le xona xo be xo diya banna ba ba ithutilexo xo diya ditshipi xaxolo ba moloko wa balena ke bona ba bexo barula xaxolo le xona xe ba rula ditshipi ba be ba era kosa tse ditsebyaxo ke ba benya le direto ba be le nateo. Mafika a ngwedi ba be barwala lefatseng la Tswetla mo xo bitswaxo Sepotwe ba be ba sa rexe ba rwalafela ke xo kwana le dikxosi tsa fase lewe ditshope di nywaswa ntlong mouba ba diya ka mokxopha ba suxa ba roka ba tsentsa lenaka la kxomo la xo budula moya xore o tukise mollo xe ba botsetsa ka seatla xa xo na polelo e ngwe e sa tsebyexo bano apa polelo e tee fela xe ba rula ditshipi.

19 38 Mo xo rulwaxo ditshipi a ba xane motho xe a ya xo bona aowa tshipi ya koporo ba re etswa Phalaborwa le yona ba e diya byalo ka tshipi e ngwe le e ngwe fela yona ba e xoxa ba diya waere x ya xo diya efiri le maseka.

Batho ba be ba rela dimpya maina a tsona sea ke: Lopelekwane lebotilo, bo moti, babyabyaa, baabapeni. Ke maina a mantsi ka mehuta-huta. Eyale ke direto tsa ona, Pelekwane molala o se bone xola nae ke molala wa xola wena motie kwatlisa lebelo babedi

ba xolakana byahyaa kxampena xo losana xa ba tlale makxethi
makela uwe maakela bangwe xo tloxa, le xona batsomi ba be ba efa
dimpya molemo o bitswaxo lebaka vere o di fela xore di xalefe
di kitime di tsome. Dimpyanyana di be di sa faolwe ba be ba lesa
e be mpya e kxolo dimpya di be di sa rekiswe, motho o be a no fa
e mongwe mpyanyana fala ba re ke xo utlela. Semake ke phoofolo e
e tswaxo le batho mo ba tswaxo.

39 Le xona e ratexa kudu bathong ba be ba fana byalo ka
mpyanyana motho ano fa yo mongwe di be di sa rekiswe. Semake
batho ba be ba di nyala xo bolaya maxotlo dintlong a senya
mekxopha le xo phula disexo tsa mefoo. Phoofolo e sa tsomiwexo
ke tau le nkwe fela ka xobane batho ba tsebaxore di ya lwa le
xona a di jewe, diphoofolo ka moka di ya jewa kante xo tau le
nkwe le tlou le tshukudu, tholo le phuthi le letlabo, thaitsi,
pudubudu, thethele, nare kxokoni tutlwa pitsi tsepe, mmutla
le kwelele kolobe phokxu, tlabakalela le phalafala ke tse
tsomiwaxo ke batho methleng ya kxale di be di ratexa nama ya tsona.

20 40 Diphoofolo di be ditsongwa ke batsomi ba ebexo moromo wa bona
letswelo ke lona o lexo o tswanetse xo tswa mane le mane le xona
batsomi ba be ba bitsa batho ba bangwe xe ba ya xotsoma. O be a
ka se ye a le nosi ba bangwe e be e le bathai ba melabo le diphete
tsa diphoofolo. Ba be ba t sea mesebe le mara xe ba ya xo tsoma
le xona xo be xo na le batho ba e bexo moloko wa xo tsoma. Xe
batho ka moka xe e le letswelo la kxosi banna ba motse ke bona
ba lexo ba tswara setlopha s batho o be o sa kxethwe motho xoba
moetapele wa xo tsoma. Letswelo ba be ba ekwa kataelo ya kxosi
bathlanka le banna motho xe e le motsomi a na le ngwana wam
mosimana le yena a ka mo ruta xe a na le ngwaxa e lesone le metso
e fetsaxo seatla xoba xo feta fao. Kxosi o be a se na molao wa
xo thibela diphoofolo e mongwe le e mongwe e arataxo xo tsoma o

41 be a ka bolaya kamo a kxonaxo ka xona batho be ba sa alafiwe xe
 ba ya xo tsonafela batsomi bom ba be ba diya kamo ba tselaxo ka
 xona le batho ba langwe ba be ba diya sephiring xore ba le le
 lesoto la diphoofolo motho yo mongwe a kasetsebe. Xe ba ka
 letswelo xe ba fithla mo diphoofolo di bexo xona ba langwe ba tla
 ka thoko ba langwe ka thoko langwe xare xore le xe di ka tsoxa di
 kxumane ba thibile.

Monna yo mongwe le yo mongwe e a bolayaxo phoofolo tse tse
 e nwe ke ya xaxwe e nwe ke ya kxosi. Xe yo mongwe le yo
 mongwe a bolaya ka e tee ka e tee e kxeilwa ka xare thlakori le
 lengwe ke la xaxwe le lengwe ke la kxosi ba ba sa bolayaxo ba ja
 dibera tsa katini fela xe ba ka tsoxa ditau ba langwe ba di
 bolaya xe ba boya xae ba xoba moxobo xe ba tsona kxorong ba phepela
 banna bao ba bulailexo ditau ba fiwa kxomo kxomo,xe e le nkwe
 ba kano fiwa se sengwe sa xo lekana pondo. Xe monna yo mongwe
 a ka longwa ke tau xoba kwena dingaka di xana xare xa ba tsonaxo
 ba mo tsela dithlare ba ya le yena xae.

21 42 Xe ba tsoma ba kxumana kwara ba rala e sa phela ba isa
 mosata bo soma ba e bolaya ba ntsa melemo e ba e tsebaxo le dingaka
 tsa tsea. Xe ba tsoma ba tswanetse xore ba se ke ba apa kudu xore
 diphoofolo di se ke tsa tshaba xe ba ya di tsoma basadi be ba sa
 sone tsatsi leo ba sala la apexa xae yo mongwe le yo mongwe.
 Ka tsatsi leo dinaka tsa ditlou ba be ba efa dikxosi ba loba
 ka tsona batho ba be ba sa tiye diphoofolo xe ba e ya xo tsoma,
 ba be ba tiya ba le xae fela. Diphoofolo ba be ba di tiya ka
 melabo le diphete le matlofi dinonyana le tsona ba tiya ka melabo
 le difo tse dikxolo ba tiya le ka diphete tsa xo tiya di hoofolo
 ke tse dikxolo dinti tsa xona di tyalo ka thapo bolepo ba tiya
 dinonyana fela e seng diphoofolo. Xe ba tiya diphoofolo ba diya

dinti tseo ka more o bitswaxo moralelo xore phoofolo e se ke ya bona xe e tsena mo. Xo na le nonyana e ngwe ya dinotsi e bitswa tseetlu nonyana eo xe e bona motho e a lla xe motho a e tseba o letsa molodi a e reta a re tiya more a tie diolo ke mosadi sena seere ke rema ka makonkwene. Nonyana xe e kwa byalo e ya thlakong ya dinotsi ya bobetsa xe o fithla o rafa dinotsi tseo o ntsa semapo sa maana o tloma thatheng xore nonyana eo e je.

45 Batho ba kxale ba be bas a je dikxobe xo fihlela le kajeno, xa se batho ba bantsi ba ba jaxo dikxone le xona ekano ba bathlankana ba se bakae ba ba jaxo kxobe, banna le basadi le bana xa xo na le o tee ya jaxo kxobe. Batho ba apexa dithaka dinawa meroxo ya naxa le yona ke e metsi e batho ba jaxo ba ja ka moka banna basadi bana ba ja ka moka dikenywa tse lewaxo tsa naxa ke tse ntsi matlapu ditlatswa dintlo dipola maxo ditlomma dipupudu le tse dingwe more o byalwaxo ke motlapu felo le xona o na le dikenywa tse botse tse lewaxo le xona batho ba o rata xaxolo.

22 46 Batho thlomphe ya batho ke xo lotsha batho ba baxolo le xo thlomphe yo mongwe le yo mongwe o thlomphe e a mo fetaxo. Le xona xe e le meloko motloxolo o thlomphe ba makxolo le ba malome ka mediro ya xaxwe le xona bana ba rutwa xo thlomphe batho ba baxolo xe motho a na le baxabo xe ba kwana le yena ba bona a na le molato ba ka mo thusa xore a lefe molato o fela xe ba sa kwane le yena ba ka se ke ba mo lefela molato ka xobane a kwane le bona. Xe motho a dumedis yo mongwe ka bosexo xoba mantseboya xoba matseare xo no tswana le xe o kxumana motho yo mongwe o nore ntao xoba morena xoba thobela, e moxolo le yo mofsa xo ya tswana fela. Le xe e le thaka ya xaxo o no dumedisa byalo xe motho a tsena motseng ke yena a thomaxo xo dumedisa pele motho xe a na le molato a ka bitsa baxabo xore ba seke molato o ka lapa la bona ba ka thoko ya papaxwe xe di sitile a ka isa mosata xe a bitsa ba xabo o ya ka monye le xe a ya xo tlalexa mosata.

47 Dijo batho xe ba e ja dijo a ba kxobakane jo tse ba kxobana-xo ke lyalwa fela xo disa la tlo ba baxolo ke xo lotsha. le xo apa xabotse le bona le xo se xane xe la xo ruma bana ba xo thlomphe ba-tswadi le batho ba la xolo le xona ng ana a ka ruta xo ba bangwe ba la mo fetaxo mekwa e mebotse xe a ka se die byalo ka ba bangwe a tsinya melao, banna ba tlo mo fa molato e seng thaka tse xaxwe, taba e buwaxo xabotse e batho ba sa ratexo xore e ta bye ke botale ke ya xe motho a ka tsinya se sengwe molapeng byale ka bitswa ba lapa ba apa xo fithla ba mo fa molato a dumela xo lefa batho ba bangwe ba sa tsebe kantele xore xo diexileng e sa ka ya ya kxorong. Xe motho a beka o tswanetse xo tsebisa ba papaxwe xe e ka ba o tsea ka malome xe a tsea motho fela a ka tsebisa bopapaxwe pele le ba malome le metswalle ka ya xaxwe xe e le xore o tsea mothloloxadi di tsebya ke papaxwe le rakxadi le kxaitse di ya xaxwe fela e se batho ba bantsi.

23

48 Ka molao wa kxale motho yo mongwe le yo mongwe o tswanetse xo tsea ka malomeaxwe ka xobane kxomo tsa mmaxwe di llwe ke malomeaxwe a tsea mosadi ka tsona byale e tswanetse xo lefa ka ngwananyana le xore moloko o se ke wa ripexa e be madi a mtee fela ba be ba tseba xore motho xe a ka tsea motho fela moloko o tlo fela ruri xa tsena mehuta e mengwe e eseng yona eo ya busa ka baka la bana ba tlo tswalwa. Mosadi a ka tsea mosadi xe no dikxomo a se na mosimana a ka tsea mosadi a bitsa monna yo mongwe wa xabo a tsena ntlong a pepa, bana ba ba mosadi eo ba bitsa lei-neng la mosadi eo a mo nyetsexo wa dikxomo ba dula lapa le tee. Xe motho a na le kxaitse di ya xaxwe a tsewa ke motho yo mongwe a ntsa dikxomo monna eo a tsea ka tsona xe a tswala bananyana wa pele o tswanetse xo fa mosadi eo monye wa dikxomo a tsewa ke ngwana wa xaxwe xoba monna wa xaxwe xe a se na ngwana wa mosimana a se na monna a ka tsea a nyaka monna yowe a mo rataxo xore a

tsene ntlong xe o se na monna molokong wa xabo. Le xona motho xe a lle dikxomo tsa yo mongwe a mo thepisa xore ke tlo xo fa monyana xe a ba le ngwana wa monyana o tswanetse xo dula a mmotsa xe e ba le yo monyenyanane.

49 Xore a tsebe monna yowe a tlo mo tsea, le mmxwe o ya mmotsa xore papaxo o lle dikxomo tsa monna yo le thaka tsa xaxwe ba mo kwera byalo xo fithlela xe a tlike xo bona monnaeo xe a sa mo rate batswadi ba xaxwe ba tswanetse xo mo kxopeletsa ka kxang xo fithlela monna eo a mo tsea. Motho a ka se ka a kxetha ka monye ngwana wa yo mongwe yena a ka lebelela fela ba tswadi ba xaxwe ka mo badiyaxo ka xona batho ba tsebana kudu le meloko ya bona le ditloxolo dikxomo xakolo di tsebya ke beng ba tsona, xe e le xore meloko ya bona e lle dikxomo kxale ke bona ba tswanetsexo xo eletsa le xo apa pele xoba bakwena le xe ba sa kwene xore bona ba bexe pele xa banna.

24 50 Xe e le xore motho xa a kwane le bananyana a rata xo tsea yo mongwe wa bona monna yowe o tswanetse xore a nyake motho yo mongwe wa motse o xoba kantle a mo rone xore yena a ye a ape ditaba tsa xaxwe le batswadi ba ngwananyana yowe ba ratanexo. Motho yowe o bitswa mmaditsela ke xona le batswadi xe ba dumela o ntsa matswra a fa ngwananyana. Ka tsatsi le lengwe xape o tlisa phoko xoba pondo ya xa pepya lyale papa ngwananyana o tswanetse xo tsebisa ba xolo ba xaxwe xoba rangwanaxwe xore le tsebe ngwana wa ka o a tseuwa o apesitswe byale yena a bitsa dikxomo ka mo a rataxo ka xona ba xabo ba ka se ke ba apa selo mmaditsela xore a botse lesoxana lewe ngwanayna a ka kopa keletso xo basadi lesoxana xo banna xoba xo ba bangwe ba ba fetaxo ba marole wa pele xa bona. Monna le yena a ka eletsa morwa wa xaxwe xore a tsee motswalaxwe le mmxwe a ka mmotsa byalo xore a tsexe xa malomeaxwe.

K34/39

5/ Xe mosinana a sa rate xo tsea motswalaxwe papaxwe le mmaxwe ba ka belela xore dikxomo tsa rena di lbile fela ba ka se thuse selo xe motho a ka tsea mosadi wa pele a sesu a tsea motswalaxwe e sa le ngwananyana kxale o be a re xo tsea motho fela ba bitsa motswalaxwe xore a tle a mo rele leina la boxadi xe e sa le ngwetsi mo xo supa xore motswala ke yena mosadi yo moxolo le xe a ka bekwa ka moraxo xa ba bangwe yena o tswanetse xo ba feta. Xape le xona batho ba na le molao wa xore mosadi yo mongwe le yo mongwe o na le leina le a relwaxo xe a sa diyo bekwa la boxadi xore xe a ba le ngwana wa pele a bitswe ka lona basadi ya byalo xo fithla la lehono xe ba mo rela leina ba re ke mmamotsatsi, a ba le ngwana wa pele wa ngwananyana o tswanetse xo bitswa modjadji.

25 52 Xe ba re ke mmangwako a ba le ngwana wa pele o bitswa ngwako, xe e le mosimana xe ba re ke mmamohale a ba le ngwana wa mosimana o bitswa Mohale maina a a fapane xo na le a lebanexo le bananyana le a lebanexo le basimana. Le xona motho xe a se na motswalaxwe a ka tseaxo xa malomeaxwe a ka tsea motho fela ka dikxomo tsa kxaitsemi ya xaxwe yena mosadi eo e tlo ba mosadi wa pele le xona yo mongwe a sa le lefukeng wa ngwananyana mosadi eo wa pele ba kwana xabotse yena a ka etela ngwananyana eo a ya a mmona xa xabo fela ngwananyana yena a ka se ke a tla boxadi a sesu a bekwe ka kobane o a tshaba ba boxadi. Mosadi wa pele xe a e ya xo bona ngwananyana yowe a tsewaxo ke monna wa xaxwe o tswanetse xo letsa pele xore a mo biele dipoba a ka a etsa yo mongwe le yo mongwe e a yaxo ka xabo ngwananyana yowe a mmotsa le letsatsi lewe a tlo ya ka lona xe a e ya a rwala se sengwe byalo ka mofoo xoba lexotsa se sengwe le se sengwe se a naxo naso.

53 Xe a boya xae o boya le byalwa byo bitewaxo tsekelo le xona a ba die ka taelo ya batswadi ba lesoxana xoba ya monna aowa ka xo kwana xa bona fela xe mosadi yowe wa pele a na le lekxufa a ka se ke a ya xabo ngwananyana yowe.

K34/39

Xe e le xore ba kwana ba ka ya bothle mo ba rataxo xo ya xoba xo bina dikosa le ba bangwe xa xo na taelo e ngwe e e ka bontsaxo xore ke basadi ba monna o tee. Eatho ba tloho tseba ka xobane xo kwana xa bona. Basadi ba le monna wa bona a ka hua batswadi ba lesoxana ba tswanetse xo ba fa banna ba mo lapaneng la bona yo mongwe le yo mongwe wa xaxwe ba ka se ke ba ba fa monna o tee bothle xe ba kaxana banna ba xo tsewa ke bona ba ka ya xa xabo xore dikxomo tse di ba tserexo di boye ke xore ba thlale.

- 26 54 basadi ba monna o tee xe ba ratana lex e ba ka lwa la ka se ke ba lefisana dilo tse ba be ba fana xe ba sa kwana lex e bona ba rata xo diya byalo banna ba ka se ke ba dumele tala ewe. Xe monyana a tshaba le monna yo mongwe a tloxele yowe a tswanetsexo xo mo tsea, monna yowe yena a ka ya xo batswadi ba monyana xore ba mo fe kxomo tsa xaxwe le xe e ka ba a ile a ba fa se sengwe sa nexo xa ba o file ngwanyana ba tswanetse xo lefa batswadi ba ngwananyana ke bona ba tswanetsexo xo tsebisa ba xabo xore ngwana wa rena o a bekwa le lesoxana o tswanetse xo tsebisa ba xabo le yena xore ba tsebe xore ngwetsi e etla xe e le modumedi ba tswanetse xo ja monyanya xabo monyana pele ba bolaya dikxomo. Ka bosexo ba e ya boxadi meloko ya bona e ntsa dilo tse ntsi tsa xo thabela lenyalo x lewe xe ba tloxa ba tsea dilo tsewe ba ya le tsona boxadi xe ba fithla ba kxumana xabo lesoxana le xona ba bolaille dikxomo ba ja le xona. Lenyalo x le supa xore monna le mosadi ba tswanetse xo phela xamoxo le xo tiya lapa la bona le xo thlokomela batswadi babo lesoxana.
- 55

Le xona ba dule le batswadi ba lesoxana xore ngwetsi e ba setlele e ba loote xabotse ka ba ka se ke ba dula xabo ngwananyana le xona ba lapa labo lesoxana ba tswanetse xo diya ka mo ba rataxo le ngwanyana yowe. Batswadi ba ngwananyana ba ka se ke ba romela kxomo ya monyanya xabo lesoxana bona ba bolaya tsa bona

le tabo lesoxana ta bolaya ya bona monyana xe a bekilwe o dula ntlong yabo lesoxana xo fithlela dipele xe tse di tloxa yena a ka se ke a tsepela le motse banyana ba dipelexetse bona ba ka somela yo mongwe le yo mongwe mo motseng xo fithlela ba tloxa mosadi a na molao wa xo dula le batswadi ba xaxwe a na le monna o tswanetse xo dula boxadi le bana ba xaxwe ba dula le batswadi ba lesoxana ke bana ba bona batswadi ba ngwananyana a ba na taba le bana bao.

27 56. Motho a ka nyala ka dikxomo xe a se natso a ka nyala ka tshetelele xoba dinku kapa dipudi methleng eno a ba sa nyala ka matepe le xona a ba nyale ka dipere xoba dinaka tsa ditlou aowa. Banyana ba bona matsora fela le soxana a tswanetse xo ntsa pele xe banyana dithoto tse dingwe tsa xo nyala di tsebya ke maditsela le batswadi ba ngwananyana fela ba bangwe a ba di tsebe le xona banyana ba ba le xo le motseba yena a kase ke a ba fa selo sa matswara a xaxwe bona ba ka bona fela xe monna yo a supa lerato la xaxwe xo ngwananyana yowe wa bo bona. Papa ngwananyana yowe a ka dikxomo tsa ngwananyana kxaitisadi ya xaxwe xore a tsee mosadi ka tsona le xona a ka diya ka mo a rataxo ka xona ka dikxomo tseo di laolwe ke papa ngwananyana fela ka molao wa sesutho xe ngwananyana a bekwa a kase ke a fiwa selo ke batswadi xoba meloko methleng eno le xona o sa le byalo ke badumedi fela ba diya xo byalo bona xe ngwananyana a bekwa ba laletsa meloko ya bona xore ba tsebe lebakane ba bona xore ka lona tsatsi leo yo mongwe le yo mongwe a tlise se a naxo naso pudi xoba kxoxo tshetelele byalwa ditloxo maputo dinamone dipotata kamo motho a ekutlwaxo ka xona le xona dilo tseo ke tsa ngwananyana o tloxa le tsona o ya natso boxadi.

57. Xe e le mo monyanyeng o a xo rapelwe medimo e sele xe ese modimo wa lexodimo fela le xona o tswanetse xo ba le morute xoba meseter monyanyeng o dijo tsa mehuta-huta dinama maaswa mapoto maroto ditea le mabyalwa sengwe le se sengwe monyadi le monyalwa

le diphelexetsetsa bona ba tswa lebakeng la monyanya xe ba lokisi-
 tse ditafola ba dula ka ntlong ba tswa ba tswara monyadi le
 monyalwa. Xe ba etla tafoleng bona ba ja tafoleng le diphelexetse
 tsa bona xe ba feditse xo ja bananyana ba badumedi le masoxana a
 bona ba opela dikpelo tsa mehuta-huta le bana ba sekolo ba opela
 28 58 monyadi ba opela ka sesotho le ka sekxowa. /Le xona monyanya o
 lewa tsatsi letse fela xabo lesoxana le lengwe xabo ngwananyana
 banna le basadi bona a ba sa diya selo se sengwe xape ka moraxo a
 fao. Monna xe a na le mosadi o thlompha ba makxolo a xaxwe
 xaxolo mma mosadi le papaxwe le dikxaitjadi tsa mosadi wa xaxwe.
 Xe makxolo a ka mmita a re etla o nthuse o xaxe xoba mosomo o
 mongwe o ya ya a thusa xoba a re mphe se sengwe keno molato o a
 mo fa a se mosetse selo le molamo o diya byalo xe a re mphe kxomo
 o a mo fa o tseba xore ngwana wa xaxwe o tlo tsewa morodi a xaxwe.
 Malome a mosadi wa xaxwe yena a se ke a mo fa selo a no mo fa
 kobo xe a rata fela a mmita makxolo le yena meleko ya bo mosadi
 a ka e thlompha fela byalo xa e le meloko ya bo mosadi xoba tha-
 bela xe ba tlile lapeng la xaxwe fela bothle xe yo mongwe wa bona
 a ka tlisa byalwa ono mo fa se a naxo naso. Mosadi le yena o
 thlompha meloko yabo monna wa xaxwe, ya mosadi e kxolo ke xe a re
 yo mongwe le yo mongwe wa bo monna a re lena a se ke a re wena
 xo yo moxolo le e motlokxo ke yona thlomphe e kxolo ya mosadi
 le xona xe a sa diyo bekwa a bolele le wa bo monna yo mongwe le
 yo mongwe pele ba sesu ba mo nasa ke xore xo mo fa se sengwe
 pudi xoba tshelete xoba kxoxo xoba moruka. Monna wa moxadilo
 wa xaxwe yena o mo thlompha xo feta bothle.

59 Ka xobane e le tsetsi ya xaxwe xe a monna o kxurumela koto
 thloxong xore ba se lebane sefatloxo. Monna o tswanetse xo phela
 le mosadi wa xaxwe xabotse xo diya mesomo ka moka xo xaxa dintlo
 masemo xo mo fa dikoto xo mo babalela malwetseng, xi ditlala di
 bonwa ke yena se sengwe le se sengwe ke yena. Tswanelo ya mosadi

ke xo phela le monna wa xaxwe xabotse xo mo babalela jo le xo mo
 thlompha xore a se nyake xo laola monna le xo soma lapa la xaxwe
 xabotse le masimong le xo boloka ma ele xabotse monna o tswanetse
 xo lefelela mosadi wa xaxwe xe a ka diya molato mosadi xe a na
 le se sengwe sa xo rekisa a ka diya ka tumelelo ya monna wa xaxwe
 e se kantle xo monna le xo tala o tswanetse xo ya ka tumelelo ya
 29 60 monna. /Le xo mo eletsa ka tsa thekiso o eletswa ke monna a ka
 se ke a diya ka mo a rataxo monna o mo fa dikoto ntlo dijo se
 sengwe le se sengwe le xona o tswanetse xo phela le yena mosadi
 a ka se ke a xana a ka se ke a motiya xe a sa rate a sa mmotsa xore
 xe o sa rate o ka tsanaya kxomo tsa ka tsa boya mmereko o mongwe
 le o mongwe wa ntlo ke wa mosadi xo feela xo dilo xo bota
 masemong ba bothle monna le mosadi ntlo xa xaxa monna fela le xo
 thetha masemo. Xe mosadi a se na bana monna a ka se ke a mo
 phatela o tswanetse xo dula le yena xe e kaba o kwana le batswadi
 ba mosadi yowe ba ka mo fa yo mongwe xe ba na le yena moratho
 wa xaxwe a ntsa dikxomo xape a ba fa. Le xe e ka ba mosadi o
 tswala bana ba e fa monna a ka se ke a mo phatela xe a ka mo
 phatela o tswanetse xore a se ke a lefelwa dikxomo, monna yena
 a ba nyaka dingaka xore di mo alafe mosadi yowe le xore dingaka
 di mo botse xore molato keng xe bana ba ehwa le xe mosadi a ka
 tsenyexa le monna yo mongwe a lefa a ka tsewa ke monna yo mongwe
 ya xo rataxo xe a tsentswe e sa le ngwananyana le xona a ka mo
 tsea le ngwana yowe.

61 Mosadi xe e le setlotlolo monna o tswanetse xore a dule a
 elwa le yena a ka se ke a mo phatela le xona a kase ke a mmolaya
 xe a ka kxumana monna yo mongwe a ka mo lefisa kxomo le pudi le
 xona o tswanetse xo patedisa monna wa mosadi e seng kxosi xe eba
 monna yowe a xanetsa xo lefa xona monna wa mosadi a ka mo isa

kxorong ya kxosi a lefe xona ka taelo ya kxosi. Xe mosadi a ka xanetsa xore a tsele monna yowe monna wa xaxwe a ka bitca banna la motse xore ba mo kwesetaba e le xona xe mosadi a xana monna xo phela le yena monna a ka bitca banna ba taxolo xore ba tle ba kwe taba e xe e ka sita a ka isa kxorong a re mosadi yo o a nthlala ke nyaka kxomo tsa ka xo ka tlalexa monna e seo mosadi batho ba bangwe ba xona ba ba tseaxo bananyana ba moloko o tee fela yo mongwe o tlo ba yo moxolo xo bona le xe a ka tsea basele pele wa malomesxwe yena e tlo ba kxosi ya lapa.

30 62 Mosadi le xe e le yo moxolo mo lapeng a ka se ke a laola yo mongwe ba tswanetse xo laolwa ke monna ka moka xa bona le xona mosadi a ka se ke a tsea keletso xo batswadi ba xaxwe xore a buse basadi ba bangwe boxadi ka yona aowa. Mosadi xoba yo moxolo mo lapeng o bexwa ke o matswalaxwe a se xore ke ba xabo, ke batswadi ba mothlanka, ke bona ba laolaxo lapa a se basadi ba bantsi ba ba rataxo monna a ka tsea basadi ba bangwe fela ka matla a monna o tswanetse xo diya byalo monna yena wa leka xo kxothatsa mosadi waxaxwe xore a tsea mosadi wa xaxwe. Monnaxe a na le basadi ba bantsi ba mo fa dijo tsatsi le lengwe le lengwe le xona o robala ntlong tsa bona xe yo mongwe ngwana e sa le yo monyenyane o robala xa yo mongwe xo fithlela a na le ngwana, a tswa a ya xa yo mongwe byalo byalo. Le xona basadi xe ba tserwe ke monna o tee a ba kwane ba dula ba lwa a se ba bantsi ba motho a ka kxumanaxo ba kwana ba ka se ke ba thus na ka baka la lekxufa xe yo mongwe le yo mongwe a na le dilo tsa xaxwe a ka ipolokela ka nosi basadi bao mosadi yo mongwe le yo mongwe o na le ntlo ya xaxwe a ka se ke a dula ntlong ya ya yo mongwe. Xe e le xore ba kwana le dijo ba ka jela fela o tee fela a se xantsi o ka bona taba e byalo bona bana ba ka thusana xe a lla mmaxwe a se xona kxaufsi le dijo ba ka mo fa.

63 Xe mosadi a rata xo thlala a tloxa a ya xaxabo monna a ka mo latela pele a ya xo tutsisa batswadi ba mosadi yowe xe a bona xore ba xana ka ngana wa bona o boya xae a bitsa ba lapa la xabo a ba botsa ba tloxa le yena ba ya xo bona xore molato keng xe batswadi ba ngwanayna ba ka dumela ba ipona molato taba e ka fela lapeng xe ba ka phexxa kxang e ya kxorong ya kxosi kapa tona mosadi xe a rata xo thlala monna a ka no phara monna ka tsa maaka a re xo dula a ntiya ka moxongwe a ka apa nnete xo le byalo monna a mo tswenya le xona a ka se ke a thlalela xore monna a mpasope a ka thlala xe monna a ka re o moloi le xe a ka re o setlotlolo a dula a mo tiya xona a ka tloxa.

31 64 Mosadi xe a ka thlala a ka tsea dikobo tse a bexo a apara tsona e seng tse a bexo asesu a apara mabele ona a ka se ke a a tsea ka xobane o lemile manna. Lana le xe a ka tloxa le bona monna o tswanetse xo ba tsea le dikxomo xammoxo ke tsa monna le xona xa xo na molao wa xere xe ba xo lefela ka dikxomo wena wa re ke e nyenyane ya ka e be e le e kxolo kxomo e ngwe le e ngwe e be e tswa pondo tse thlano kxorong le e nyenyane, xa xo kxathalexe xore ya xaxo e be e le e kxolo monna ke yena ya tswanetsexo xo tsea bana ka moka le dikxomo xammoxo xere mo mosadi a rataxo xo tsewa xona o tlo tswala ba xaxwe le monna yowe. Xe monna a ka hua a na le basadi ba bantsi ba tswanetse xore ba kule maseka a bona maotong le letsoxong le meruka e ba apereng thamong tsa bona le meriri ba beola ka moka xa bona le meloko ya bona xo bontsa xore ba na le lehu ba nyamile kamoraxo meriri xe e medile ba lapa bona ba ka se ke ba kerax xape pele xa setsila xe ba sa phakisa ba diya byalwa bya setsila ba ka dula le meriri ngwaxa ka moka ba letile taelo ya babo mohu yowe.

65 Ka moraxo xa kxetsila ke xore ka morxo a ngwaxa ke xona bathloloxadadi bawe ba fiwa banna ba moloko wa bo monna xore bona ba lote bana ba mohu yowe. Xe mosadi a hua monna a ka tsea moratho wa mosadi yowe ka xo kwana le batswadi bax axwe xe basa kwane a ka

K34/39

se ke a mo tsea le xona a ka se nyake dikxomo ka xobane a huile lapeng la xaxwe xe xo se na moratho wa mosadi yowe, a kwana le molamo wa xaxwe a ka mo fa morodi wa xaxwe le xona xa xo atise xo ba byalo ke ka xo kwana fela. Dikxomo tsona xe tafa monna yowe mosadi yo mongwe xe a le natso a ka ba fa byalo ka mosadi wa pele xe a thloka a ka ntsa bonyenyane bya xaxwe ka xo kwana xa batho ka mo batswadi ba ka no xauxelaxo ka xona.

32 66 Xe a kwana le batswadi ba mosadi wa xaxwe ba ka mo fa yo mongwe ka moraxo a ngwaxa xe mosadi wa xaxwe a hile le xona monna yowe a ka se ke a di isa kxorong xe a se na ngwananyana mo le yena a ka se ke a belela lexe e kaba mosadi yowe a huilexo o be a na le moratuwa ngwananyana o a tserwexo ke yo mongwe batswadi ba ngwananyana ba se ke ba ya ba mo tsea taxadi xore bafe monnayowe aowa. Xa xo byalo le molao xa o durele le monna wa xaxwe a ka xana a ka se dumele, monna yowe wa xo huelwa ke mosadi a ka se ke a bela dikxomo tsaxaxwe le yena o a tseba molao xo ya ka xo kwana fela xe a tseba xore bamtu ba mosadi wa xaxwe ba xona ba ba seso ba tseba xona a ka ntsa kxomo ya xo soma xore ngwana wa lena a sa phela a phela a botsa batswadi ba mosadi yowe ke xore le bona ba tlo tseba xore ke xore mpheng mosadi yo mongwe. Xe a fiwa mosadi yo mongwe o tswanetse xo bitswa ka leina la boxadi xore ke mmamoribula yo mongwe le yo mongwe o tlo mo tseba ka leina leo xe mosadi e le motloloxadi o tswanetse xo dula le bo mmatswalaxwe xe a sa kwatlile bona ba ka mo fa moratho wa monna waxwe xe a se na moratho wa monna ba ka mo fa wa rangwanaxwe koba wa ramoxolo a sala le yena xe a dutse a nosi mosadi yowe monna yo a ka tloxa le yena xe a na le matswale a ka dula nae monna yena a tla a mmona le xo thusa mesomong.

K34/39

- 67 Mosadi yowe xe a na le bana le monna wa pele yowe a huilexo a tla tswala ba bobedi le monna wa bobedi le bona ba tlo balwa palong e teefela xe ba moloko wa bo monna wa xaxwe bafedile ke xore ba ka thoko ya senna a ka ya xa xabo a dula le batswadi ba xaxwe a ka se a tswa ke motswala monna wa xaxwe aowa. A ka tsewa ke yo a mo rataxo bana bona ba tlo ipitsa kasefane sa monna wa pele xe mosadi yo aka xana o tsewa ke ba moloko wabo monna xoba moratho wa monna wa xaxwe xona o a thlala batswadi ba xaxwe
- 33 68 ba ka ntsa dikxomo le bana ba lefa. / Le xona mosadi a ka se ke a kxetha ka monye monna yo a mo rataxo diyo fiwa a dumetsa le xe e ka ba xa mo rate le xe e ka ba monna yowe o be a na le basadi ba bantse batswanetse xo fiwa banna bothle. A e ka ba mosadi yo mongwe le yo mongwe e be e le yo moxolo mo lapeng o tla fela e le yo moxolo le xe a tserwe ke yo mongwe xo basadi bawe a baxo a tserwe nato e sexo ba monna yowe. Bana ba pele ba monna yo a huilexo le ba bobedi ba monna e a setsexo a mo tseba bothle e tla ba ba wa pele ba tlo ana motopho mo tee le moloko wa papa bona wa pele le xe mosadi a ka tswala ngwana le monna yo mongwe wa moloko wa bo monna wa xaxwe xoba o sele a se ke a bitswa ka yena o tswanetse xo bitswa ka wa pele. Le xe mosadi e le mothloloxadi a ka tloxa a ya xaxabo xoba o sele a se ke a ya o dula le batswadi ba xaxwe a se tsewe ke yo mongwe a thlakana le monna wa motlabo a tswala ngwana le yena e ka se ke ya ba ba xaxwe xo a ya ba ba batswadi ba mosadi yo aowa, ke ba monna wa pele xe mosadi a totsa bana a re papa lena ke yo motlabo ba ka xana xe ba xodile ba ya xa papa bona wa pele.

- 69 Xe ekaba mosadi yo wa mothloloxadi o setse le dikxomo tsa monna wa xaxwe a ehua xe mosadi yo a xana xot tsewa ke meloko yabo monna wa xaxwe a tloxa a ya xa xabo dikxomo tseo meloko ya bo monna ba di tseya le bona bao. Le xona mosadi xe a ka tsewa ke monna yo mongwe e se wa moloko wa bo monna wa pele, a na le bana

e tlo tlaleya kxosing ba bitswa kxosing a ba xatlolela xo ya xo papa bona wa pele ka kxang. Xe e le xore monna yo wa bobedi o ntsitse dikxomo le yena tsa xo lefela wa pele a tsea bana ba elexo la xaxwe e seng ba wa pele xe a sa tsa dikxomo ba ba monna yowe a huilexo ba tswanetse xo tsea bana ka moka xa bona xore la dule le bona xofithlela ba xodile.

34 70 Xe motho a na le lekxomo la dikobo xona dilo tsa xo le marumo le dipitsa le dilo tse dingwe a na le ba lapa la xaxwe bona base natso a ka ba thusa le bona ka tse dingwe kantle le xore a rekise a ka ba fa fela. Le xona e ka ba monnayo a bexo le dilo e seng mosadi a ka diya sewe a rataxo xo diya ka tsona xe a rata xo rekisa a ka rekisa ka xobane e le tsa xaxwe. Motho yo a ka adimaxo dilo xo monna yo w dilo ka moka mo lapeng xo ka adima ba bangwe la malapa a sele e sexo lapa la xabo xe motho a na le motse le saka la dikxomo tsa bana lesaka leo le tlo bitswa leineng la monna wa motse fela yo mongwe le yo mongwe o tseba kxomo tsa xaxwe. Le motse o bitswa leineng la mong wa motse fela a ka se ke a laola ntlo ta ba bangwe le mosadi wa xaxwe yo moxolo a ka se laole ntlo tsa ba bangwe le motse a ka se ke wa arolwa xoba xo rekisa xoba xo xirisa aowa. Xe xo motho yo a ka rekisetsaxo motho yo mongwe yena monye a rekisa mabele xoba lebele, tsothle le tsa mare a monna yo mongwe le yo mongwe o rekisa ka nosi.

71 Xe e ka ba monna o na le dilo tsa xo rekisa o tswanetse xo botsa mosadi wa xaxwe xore ba eletane pele xe monna a na le basadi ba bantsi yo mongwe a rekisa dilo tsa xaxwe a botsa monna xore a mo rekisetse tsona monna xe a rekisetse mosadi yowe a kase ke a fa basadi ba bangwe ke tsa xaxwe, batho ba matupya ba be ba dula mosata ka moraxo kxosi a fa bakxorana xore e be bana ba bona le xona ba ba boloke kyalo ka bana ba bona ba be ba sa rekiswe, ba be ba lokollwa ka molao wa kxosi xore batho ba se ke ba ba bitsa

atunya ba bitswe bana ba kxosi xe motho yo mongwe a ba bitsa matunya kxosi a kwa tata e o be a fiwa molato xe e ka ba ba tupele dikxomo ntweng e le tsa batho bao ba lwaxo le bona banna ba ba tupelxo dikxomo ke tsa tona le a na le ba lapa la xaxwe kxomo eo ke ya xaxwe xo ke tse ntsi ke tsa xaxwe e sexo tsa ba lapa ka moka.

35

72 Xe monna a nale dikxomo tsa xaxwe le tsa baratho ba xaxwe a ka bolaya tsa xaxwe xoba xo rekisa xoba xo adima batho ba bangwe e seng tsa baratho ba xaxwe le bona ba ka leka xo mo eletsa xore a se ke a tsinya dikxomo tseo xe a fela a xana ba ka lesa a di tsenya ka xobane e le tsa xaxwe. Byale xe monna e ka tsenya dikxomo tsa kxaitseadi ya xaxwe ka xobane yena e sa le yo monyenyanane a di rekisa a sa tsee mosadi katsona ngwananyana eo xa a xodile a mo isa kxorong ya banna a di lefa ka kxang xe a na le ngwananyana a mo fa yena xore a mo tsee le xona a se batho ba bantisi ba ka faxo ngwananyana dikxomo xe e sa le yo monyenyanane xoba e mokolo a di atise xo direxa ditaba tse byalo. Le xona xe monna a file ngwana dikxomo a ka se ke a diyase a rataxo ka tsona le xona monna xe a fa ngwana wa ngwananyana dikxomo a kase ke a tsea xape dikxomo tseo xore a tseise mosimana mosadi a ka ntsa tse dingwe a mo fa le yena xoba a re ngwananyana eo a tserwe ke monna yo mongwe a mo fa tsona a tsea mosadi.

73 Xe motho a na le lelxumo la xaxwe la xo fiwa mo lepeng la dikxomo xa tlaxa ntwaga ya tupa dikxomo tseo tse dingwe tsa lathlexa ka moraxo tsa kxumanwa ke yo mongwe wa lapa leo di na le dinamane tsa tsona . Xe dikxomo di ka rekiswa a e sa le tsa mong wa tsona le dinamane ke tsa yowe a rekilexo xe motho yo mongwe a ka utswa dikxomo o ya a di rekisa mong wa tsona a di kxurana di na le dinamane a ka di tsea ka moka a tswara lefodu leo

la lefa xape xe a kxumane dikxomo tsa xo lathlexa axale di na le dinamane a ka botsa ba lapa la xaxwe xore ba mo thuse a di tsee le dinamane tsa tsona le xe di ka kxumanwa ke yowe mongwe e ka se ke ya ba tsa xaxwe ke tsa mong w tsona xe dikxomo di ka lathlexa tsa bonwa ke motho ya sa di tsebexo yena a ka tsebisa duna ya xaxwe xore tona le yena a tsebise kxosi.

36

74 Kxosi o tlo tsebisa maduna a xaxwe maduna yo mongwe le yo mongwe o tlo tsebisa batho ba xaxwe xo fithla mong wa dikxomo tseo a di kwa xe kxomo e mongwe a ka kxumana e huile a tswanetse xo butsisa ba bangwe xe ba sa bane mong w yona e tla bola xona mo e huilexo xona a xo e ka tseaxo. Xe e le motse o moxolo o ka kxumana dimpya tse ntsi le dikolobe le dikxoxo le dipudi fela di na le beng ba tsona yo mongwe le yo mongwe o tseba tsa xaxwe dikxoxo basadi le bona banna ba natso fela di fapane le phoofolo tse dingwe ka letswaxo la tsona batho ba motse yo mongwe le yo mongwe o tswanetse so bexa letswaxo lax axwe ba di ripa nthla ya monatla yo mongwe o ripa wa xare yo mongwe o ripa wa nthaxo yo mongwe wa ka thoko ke xona yo mongwe le yo mongwe a tseba kxoxo tsa xaxwe byalo. Ke xona yo a rataxo xo bolaya kxoxo a ka bolaya ya xaxwe e seng ya yo mongwe yo a rataxo xo rekisa a ka diya byalo kante le xo botsa ba bangwe mpya le yona motho xe a ya leeto la kxole a ka e siya moteeng le ba bangwe le xona xe mokana xaxo a rata xo adima mpya o ka mo fa yona. Naxa e ngwe le e ngwe e laolwa ke duna xoba kxosi motho yo mongwe le yo mongwe xe a nyaka tshimo o ya nduneng yena a mo fa mo a ka lemexo xona.

75 Le xona kxosi a laole masemo xo ka laola seatla sa xaxwe xaxolo maduna bona ba laola ka benye le xe e ka ba xona le felo mo e lexo masemo a bathle ba ka se ke ba rekisa xoba ba ngwe ba e sexo ba setshaba le xona ba be ba sa tsebe xore naxa e ya rekiswa. Xe monna aka hua a na le ngwana yo moxolo wa lapa

le ba bangwe a na le dithoto ngwana yo mongwe wa xaxwe a ka diya molato ba ka lefa ka se sengwe sa thoto eo xoba xe ba rata xo fa yo mongwe wa meloko ya bona selo se sengwe ba ka diya byalo le xona ka moraxo ba tswanetse xo a ba ntsa dithoto tseo bafa bana ba monna yowe yo mongwe le yo mongwe dithoto tseo di tswanetse xo abantswa ke kxadi kxaitjadi ya monna yowe a huilexo.

37

76 Xe dithoto tseo di abantswa ba ka se ke ba fa kxosi le xa e le e ngwe ya tsona xo fiwa babo mohu yowe fela dikxomo ke tsa bana ba xaxwe lelxumo la lapa ke la monna fela e sexo la basadi le bana. Dilo tsa ntlo eo e bexo le dilo tsa ntsi e ka se ke ya fa e ngwe e esenaxo selo e tlonaba lelxumo la yona. Xe e le xore monna o huile a na le basadi ba bantsi a na le dithoto tse ntsi kxaitjadi ya xaxwe e tlo laola dilo tseo xo fa bana ba monna yowe le xo laola basadi ba xaxwe. Xe e ka ba monna a na le naxa a busa a se na ngwana wa mosimana a na le ngwana wa monyana wa ntlo ya boxosi yowe a tswanetsexo xo busa xe monna yowe a na le moratho xoba ngwana wa mosimana wa ntlo e ngwe a setse e le monna le yena mosadi yowe a ka tsewa ke moratho wa monna yowe xore a lele ngwana yo xofithlela a xola a tsewa ke xona rangwane a tlexa setulong a dula ngwananyana yo le monna wa xaxwe le xe e ka ba ke mosimana xe a beka rangwane o tswanetse xo tswa setulong xoba mosadi yo o tserwe ke ngwana wa monna yo wa ntlo e ngwe o tswanetse xo tswa boxosing ka xobane mong wa byona o xodile.

77 Xe monna yo a tswanetsexo ngwana yo naxa a sa busa o na le maatla le yona a ka diya seo a rataxo xo siya mo naxeng eo ka xobane o sa busa mothloloxadi yena o lebeletse fela xore ngwana wa xaxwe xe a na le mengwaxa e fithlaxo 18 xoba 19 a tsene naxeng ya papaxwe a thome xo busa.

Xe monna yo a xana xo foloxa setulong mosadi yo wa mothloloxadi o tswanetse xo tlaleya kxosing xore a tle kxorong le mosimana xoba ngwananyana bawe e tlo ba dikxosana mo naxeng yowe ke xona monna yowe o tloxa a athlolwa xore a tloxe mo naxeng eo. Xe mosadi a ka hua a na le dithoto ke ts bana ba xaxwe ka moka xa tsona xa xo motho yo a ka tseaxo dikobo xe a na le molato wa mosadi a ka tsea le ngwana wa ngwananyana le yena a ka tsea xe a na le dikxomo xo ka tsea wa mosimana le ntlo.

38 78 Xe mosadi a ka hua a na le masemo e ka ba a bana ba xaxwe, xe a se na bana ke a monna a ka fa mosadi yo mongwe mo lapeng la xaxwe xore a leme. Xe motho aka fa motho yo mongwe selo se sengwe a ka se ke a boela a tsea xe motho yowe a ka adima a fiwa o tlo busa xape xo fapane xo adima le fiwa, motho o fa wa xabo kobo xoba tshelete xoba pudi xoba nku xoba kxomo dilo tse ntsi xoba mabele a ka mo fa fela a sa kxopela le xona a se ke a lebelela xore o tlo busa a mphe aowa. Xe motho a ka re xo wa xabo a re nkadime dikxomo ke tlo xo busetsa o tswanetse xo mo busetsa ka xonabe a adimile le malome kobo tshelete pudi mabele o ka mo fa, fela xe yena a re mphe dikxomo tse ke tlo xo fa mosadi o tswanetse xo mpha ngwananyana ka xobane a nthepisitse. Xe motho e le morekise o sepela le naxa a rekisa botea batho seo a se rekisaxo byale batho ba tlo ya xaxwe a ba yo reka xona, a ka se ke a patela kxosi selo e le wa naxa ya xaxwe xe e le mosepedi yena a ka kxumana motho yo mongwe a tsena xo yena a mo isa mosata kxosing xe a ka mo dumella xo rekisa motho yowe a ka no ntsa seo a rataxo xo leboxa kxosi kantle le putseso ya kxosi.

79 Motho xe a rekisa o tswanetse xoba batho le batho xore ba reke dilo tsa xaxwe xe motho a rekisa a nosi tlatse e tlo ba ba bangwe ba rekaxo xo yena xe e mongwe a sa kwane xa apa le yena ka motheke o a rataxo ka xona xe a rekisa diroto a nyaka

xx

mabele ba tlatsa seroto ka mabele xa te sengwe le se sengwe
 xe e le dipitisa le tsona di byalo xo tlala pitsa e ngwe le e ngwe
 xa te ka mabele diroto tse pedi tsa mabele ke pudi, dikxoxo tse
 lesome ke pudi, dipudi tse lesome ke kxomo, letsepe le te e be e le
 seroto se te morekise o be a ka se ke a fa motho selo fela xe o na
 le yo mongwe e a mo thusaxo xo rekisa a ka mo fa se sengwe xe a ra-
 ta, ba bangwe a ka se ke a mo fa selo lexe a mo thusitse byalo.

39 80 Xe motho a ka reka kxomo xo yo mongwe ya tswala a sesu a
 xapa sakeng leo a ka ya xo mong wa kxomo xore a mo fe e mongwe xe
 a ka xana o tlo mo tlalexa kxosing a be a boe a lefe xe afela a
 xana a ka fa monna yowe tshetele yaxaxwe, ka moka xa yona xe a
 ka re o mo fa kxomo e ngwe ya xo lwala xoba e nyenyana a ka xana.
 Xe mong wa kxomo eo a ka diya matla le kxorong a nyatsa kxoro banna
 ba diya le yena ka mo ba rataxo xo diya xe e sa le kxale ba be ba
 ka mo tiya ba ya ba tsea dikxomo tseo f bafa moreki eo le xona
 a ba tsebe xo tswadisa tshetele eo a rekilexo ka yona o tloho
 mo fa xo lekana eo a mo filexo yona xe ba rekana pele. Motho
 yo mongwe le yo mongwe a ka adima se sengwe le sesengwe xo yo
 mongwe fela a ka se ke a patela, a ka patela xe a kolotile xo
 adima le xo kolota xo fapane. Xe motho aka adima dipholo xo
 yo mongwe tsa xo lema a ka se ke a patela xe ba sa tloxa ba kwane,
 xe a rata a ka mo diela byalwa a leboxa le yena a lema ka dipholo
 tseo matsatsinyana a di xomisa xape, xe a ka adima seroto sa
 mabele a tswanetse xo se busetsa xape xe motho a ka adima selo
 xo yo mongwe selo seo sa tswala o tswanetse xo romela mokxumedi
 xo mong wa selo seo. Xe a ka xana o tswanetse xo lefa selo seo.

81 Xe motho yo mongwe a rata xo adima o tswanetse xo adima
 xo taxabo xe e le dikxomo o tsea katsona mosadi ka moraxo a di
 busa xoba a ntsa ngwananyana a tsee. Xe motho a adimile dikxomo
 tsa fithla tsa hua a setse a nyadile ka tsona yena o tswanetse
 xo ja nama mong wa dikxomo a ka se ke a dumela xo ja. Monna yo a

adimilexo o tswanetse xo lefa dikxomo tseo, thlatse e ya nyakexa. ya dikxomo xobane motho xe a adima dikxomo xo yo mongwe o tswanetse xo ba le mmaditsela e lexo yena thlatse mo kwanong ya dikxomo xore mothla ba sitane thlatsi e be xona ya dikxomo tseo le xe a ka ba dipudi xoba dinku xe a adimile e le tse ntsi tsa xo nyala o tswanetse xo ba le thlatse ya tsona mmaditsela.

40

82 Xe motho a ka nyala mosadi ka dikxomo ka moraxo a thlala batswadi ba ngwananyana yowe ba tswanetse xo lefa ka dikxomo tse dingwe xe e le xore tseela di huile ba ka ntsa tse dingwe le dinamane tsa tsona ka molao wa kxale xe motho a nyadile mosadi ka dikxomo le mo ba di isaxo o tswanetse xo thlokomela xe di tswala dinamane tsa tsona. Xe mosadi a ka thlala ba tswanetse xo mo lefela le ka dinamane le bo mmatsona, xe kxomo e ngwe le e ngwe e folotsa ba e lefa le yona e ya balwa palong ya dikxomo. Motho xe a adima tshimo xo yo mongwe a ka ya xo yena ba kwana xore a ka lema mengwaxa e mekae, xe a lemile mengwaxa eo sa kwanexo le mong wa lexola a ka iletsa, byale le xona a ka se ke a ntsa selo sa xo lefa . Ba xona basadi ba ka faxo motho yo mongwe lexola xo adima fela a se molao mosadi xe a adima motho yo mongwe tshimo o tswanetse xo botsa monna wa xaxwe pele xe monna sa rata a xana. Le monna a ka se ke a adima motho tshimo kantle le mosadi, xe a na le basadi ba bantsi xona a ka se ke a ba botsa o no diya ka mo a rataxo ka xona xobane batho a ba laolwe ke basadi ba bona, banna ke ba baxolo.

83 Kxosi lexe e le duna a ka se ke a re xo motho wa xaxwe efa motho yo mongwe tshimo o mo adime, xa xo byalo yena motho ka nosi a ka adima yo mongwe tshimo, tshelete le puloxo xoba loloi le tsona dia adingwa fela xe motho a adima a no kwana le mong wa tsona ka xa patela xoba byalwa xe e le koloi le puloxo xe e le tshelete yona a ka ntsa tshelete a mo fa ka moraxo xe a se nayo a ka mo kxomo xoba mabele ka mo ba ka kwanaxo ka xona, xe motho a xaxela

motho yo mongwe ntlo kxale e be e le kxomo. Methleng eno batho ba diya ka mo ba rataxo ka xona le dintlo ke tse dikxolo byalo ka tsa makxowa, moaxi a ka bitsa tshelate eo a e nyakaxo xo mong wa ntlo.

41 84 Xe motho a xirilwe xo lema tshimo ka dipholo o na le ya pondo letshimo ya lesome xoba pondo tse m pedi ka xo kwana xa batho. Xe motho a ka xira mosimana a disa dikxomo xoba dipudi xe e le dikxomo o tswanetse xo mo lemela tshimo, xe e le dipudi di tswetse xo fithla masome a mabedi xoba lesome o mo fa pudi e te fela. Le no dumelelana kantle le thlatsi le le babedi fela le xe le patelana le tla ba byalo kantle le ngaka xobas e sengwe sa dithlare. A xo motho yo a katsebaxo palo ya dikxomo tsa kxosi ka xobane a di dule sakeng le te di dula naxeng ka moka motseng ya batho le matoneng ke tse ntsi kudu dikxomo tsa kxosi di tlaxa ka tsela tse ntsi tse dingwe ke tsa melato tse dingwe ketsa xo loba le xona kxosi e kase ke ya tsa kxomo tsa motho ka matla tse dingwe dikxomo di tswanetse xo dula kraufsi xa motse wa kxosi xore di mo thuse batho ba t seba fela xore dikxomo tsa kxosi ke tse ntsi fela a basebe palo ya tsona le xona dikxomo tseo di fula letse dingwe tsa batho le metse di nwa le tse dingwe xammoxo lesakeng di dula le tse dingwe sakeng le te.

85 Tshimo tsa kxosi ke tse ntsi le xona a di dulefelo o te, tse batho ba di tsebaxo ke tse pedi tse dikxolo xo feta a ba bangwe bana ba na le tsa bona ba ba setsexo ba na le malapa a bona. Lasesuxo ba ba le malapa lona a ba na tshimo, tshimo tseo di lengwa ke batho le xo thlaxolwa le xo roba di songwa lyalo xe batho ba soma tshimo tseo ba kano kxetha monna yo mongwe mo motseng xore a lebelele batho bao eseng ka matla ka tsatsi leo fela. A ba kxethe duna xoba basadi ba xaxwe motho fela mo tshimong eo ba lyala mabele fela xe ba bunne ba tsela maraleng a

kxosi xe ba feditse batsela dileteseng tsa kxosi mabele ao a laolwe ke yena monye kxosi.

42

86 Kxosi a ka se ke a arola motse xa xaxwe ka thoko xore a rekisa a ka se ke a rekisa motse le ka tsatsi lete le xe e ka ba xo o beela matsatsi a xe o nyake a se die byalo tshimo ya kxosi yona e lengwa pele xa ba bangwe le xona bangwe batho ba xona ba a ba lemaxo ple a tshimo ya kxosi fela ba se ke ma mo fa molato, a xo na molao yo mongwe e diwaxo xe e lengwa xe ese mefolodi le dikosa tsa basadi. Xe basadi ba bunne mabele ao a kxosi ba kxobola a tsena dileteseng ka a xo ja le xo nwa fela moxongwe kxosi a rekisa xe e le a mantsi le xona kxosi a ka se le a fa motho yo mongwe le yo mongwe mabele kante le xore ka reke a fa motho ba lapa la xaxwe fela kxosi yena le tshimo tsa yona basadi le bona ba na le tsa bona le mabele a ba thlakantse le kxosi ba beka xa bona ba nosi. Dithoto tsa kxosi a di tsebye ke motho di tsebya ke yena monye a nosi xe a rata xo bolaya kxomo o roma motho xore a ye a tsee le xa arata xo fa motho xore a nyale ka tsona o no kxetha dikxomo a mo ja fela o fa bana ba xaxwe ba batlanone le bakxomana ba bangwe ba a rataxo xo bofa.

87 Mabele xa a le xona ba diya byalwa mekxopha ya dinkwe le ditau o no fiwa ke batho ba ba tswaxo dinaxeng tse dingwe batho xe ba diya mosomo wa kxosi a ba patelwe ka selo ba reka fela mmereko o mongwe le o mongwe. Kxosi a ka fa batho ba xaxwe mabele le bakeng la tlala ba lapa la xaxwe fela ba kase reke ka selo dikxomo kxosi a ka fa motho xore a dule natso a leme ka tsona a je mafi a tsona xe a rata xo bolaya e ngwe o a roma motho o ya a tsea a thlaba a e ja a ka adima motho yo mongwe le yo mongwe e a llaxo xo kxopela a fe batho ba baxolo fela xoba ba baxale ntweng xoba banisi ba pula aowa, o fa yo mongwe le yo mongwe e a nyakaxo xo dula le dikxomo tsa xaxwe kxomo tsa kxosi

K34/39

56 114 Xo na le medimo ya dithokola yona a se malopo ba re mo batho xe a huile o a rera ke xore xo belela ba lapa la xaxwe a le fase byale ba re dipelaelo tsa xaxwe di dia bolwetse xo ba lapa la xaxwe byale xe ba bona yo mongwe wa lapa a lwala ba ya ngakeng xo laola byale ngaka a re ke makxolo wa xaxo, o a belaela xore xa le mo pasope le tswanetse xo fa tukula ka leina la xaxwe xoba la phasa le rerelela le bitsa leina la xaxwe le modimo wa xeno ke xore batho ba kxolwa dingaka xore di na le nnete ka xobane xe ba dia ka taelo ya ngaka motho yowe o ya fola. Batho ba rapela medimo xe o na le motho yo a lwalaxo lapeng e seng kamethla, le xona ba tsebiswa ke ditlako xe ba ile ngakeng a ba botsa byalo xe a bona ditaola tsa xaxwe. Ngaka ke yena yo a tlo botsa batho bao xore o tswanetse xo phasa mang xoba mosadi xoba monna xoba kxadi xoba malome xore a phase ka metsi a rerelela a re keng le re bakela malwetse, le belaelang, robalang ka kxutso a bitsa ka maina a bona ba ba huilexo ka mo ngaka e mmoditsexo ka xona. Le xona ngaka ke yena a tlo ba botsa xoba xo belaela ba ka thoko ya mosadi xoba ka thoko ya monna xe e le babo monna o llo phasa monna xe e le babo mosadi o tlo phasa mosadi. Yo mongwe le yo mongwe o dia ka toka xa xabo ba re xe xo belaela motho o tee ka thoko xabo monna yena monna yowe xe a phasa o tswanetse xo bitsa maina a ba xabo ba huilexo xe e le mosadi le yena o byalo.

115. Xa xo motho e a ka lebelelaxo nabitha a ba xabo xore a bone xore ba tlo tsoxa naa taba tse ka moka di tswa dithlakong dingaka ke bona ba botsaxo batho xe batho ba bona matswenyexo a malapa a bona malwetse lehu xo lla xa masea le tse dingwe, mo bathong byale xe ba ya dingakeng tsa ba botsa se se ba tswenyaxo. Xe ngaka a ba laela xore le ye badimong le bolae kxomo xoba nku e ntso ba tlo dia byalo a supa le yo a tswanetsexo xo phasa a rerelela ngaka a re xe le se diye byalo le tlo fela moloko wa lena ka moka, byale bona ba tswantse xo dia byalo ka taelo ya xaxwe.

K34/39

57 //6 Motho yo mongwe le yo mongwe o na le tukula ya xaxabo moroka xoba lerumo xoba tsaka xoba patla xe yo mongwe a ehua xo tsea ngwana byalo byalo xo na le ba bangwe ba ba beaxo dikxomo, dipudi dinku ba direla maina a batho ba makxolo wa bona. Lme meya eo a e tle xo batho e ya bonwa bano e bitsa badimo fela a ba e bone e bonwa ke dingaka mo ditaoleng le xona ba re medimo eo e dula matitleng le xona moya o ka se ke wabeya kxosi e mpfa xoba leina la yo mongwe leina le relwa ke ba xabo ngwana ba tsosa leina la makxolo wa xae. Moxongwe ngwana xe a tswalwa a lala a lla bosexo ka moka ba ya xo laola ditaola ngaka a re ngwana eno o lleswa ke leina la makxolo wa xaxwe, sepelang le phase ka metsi le rerelela le mo rexeleina leo a tlo xomola xo lla, kannete ba dia byalo a fomola xo lla. Batho ba dumela medimo ya bona le xona ba re motho yo mongwe le yo mongwe o na le modimo wa xabo ba re e a ba phedisa e ba fa maatla a xo kxumana dijo le xoba nesetsa pula le xona xe e kwatile e ka ba tswenya ka dilo tse ntsi xe ba sa e rapele.

//7 Ka xo tsebye memoya e mengwe e phelaxo mereng le mafsikeng le metsing le maina a yona a tsebye ke motho le xona a bonwe ka mathlo, ke dikxopolo tsa batho r'ela. Xe a ka kxomana selo o re, modimo wa xesu o ntathlile le xe a ka lwala xoba a robexa basadi le bona ba tsosa bana xe ba ba lapisa ba re ntata e ya tla xo o loma, fela xa xo motho ya tsebaxo xore ntata keng ba tho ba ka tsosa batho byalo ka batlatsa xobane bona ba kwewa xe ba lla soding methleng ya ditukula le xona ba betsa ka mafsika ba bana le basadi batho ba ke ba tsoxa kudu dilo tseo methleng ya kxale, bya ba methleng eno a ba sa tsoxa xobane ba tseba xore xo dia batho ba phelaxo le xona medimo eo e ka se ke ya dia selo xo motho ka xobane a e bonwe ka mathlo, e ntswa ke dingaka fela mo ditaoleng

58 //8 Moya e ba re motho o tswanetse xo dula a e xopola a phasa xore e se ke ya mo dira selo e mofe kxutso lapeng la xaxwe xore e mo phemele dikxotse le malwetse le xona e ka se ke ya ba motlanka wa motho ka xobane a e bonwe ka mathlo. Ea botswa ke ditaola fela xore ba tswanetse xo thlomphe medimo eo byang xe ba ka se ke ba dira ka mo ditaola di ba botxaxo ka xona ba re xe ba ka se ke ba phela xabotse, ba re xe motho a sa thlomphe moya eo badimo ekano lathla ya bolelwa xore a thloiwe ke se sengwe le se sengwe le moloi a ka mmolaya ka xobane modimo wa xaxwe o butse tsela. Moya wa malopo ona o fapana le moya wa medimo, moya wa malopo xe tswere mtoho ba re o mo lwatsa ba botswa ke dithlaku ditaola tsa tswara lebatla ke xona babo molwetse eo ba bitsa ngaka ya malopo eo a binaxo le yena a tla a mo alafa xore a bine le yena ka xona o a fola xe motho a na le malopo o phela ka tsedi xore naaxa o mongwe le o mongwe o thoma a je tsedi eo xore a se ke a ja se sengwe se sefsa kantle le tsedi wa lwala ruri. Moya o a o laole dilo tsa x lapa ba re o laola mmele wa motho eo o mo tswerexo.

119 Le xona ba bangwe ba re xe motho a huile e le lelopo e le ngaka a tswara yo mongwe le yena e ba ngaka ya malopo le yena a dira seo wa pele a be a se dira le xona a na le leloko la malopo ba ba kvaxo tobolo ba leloko la matsethe byale moya o a tsene xaxolo le xo ditshaba tse dingwe ka baka la xo tselana. Menyanya e dirwaxo mo xare xa ngwaxa o mongwe le o mongwe kantle le menyanya ya ditukula xa ba ya malopo ke ya dikxopa le ya lana. Menyanya eo e dirwa ka moraxo xe ba bunne mabele. Xo alafiwa monna xe a ka hua a na le basadi xo mosadi xe a sa tswa xo hua monna yo mosadi yo a na tswanelo ya xo ja le ba bangwe dijo felo o tee ba tswanetse pele ba bitse ngaka e mo alafe le hue ngaka a tle le dithlare tsa medi a ripele e be ditshimo ba mo fe dithoro tsa mabele a mohu yo a thlakantse a xadike di awe di tupe mosi.

59 120 Ba orele ka lapa la bona ba kume le ditsedi ba thlabelwe meretlo mothloloxadi yena ngaka e mo kokota ka ngatha ya pitee ya naxa xore a se ke a fatswa ke marapo ke xona a ka la le batho ba bangwe dijo byale. Ke xore ba re xe ba sa dira byalo a ka kxumesa ba bangwe ba lwala ka xobane o na le tsila ya lehu le xe a ka bolaya metho yo mongwe ntweng ba tswanetse xo alafa xore a se ke wa pheka ka baka la leriti xo foka xona le tcela tse ntsi xona le letaka le lengwe xo ka fithla bolwetsi bya naxa e kxubedu metho yo mongwe le yo mongwe wa monna wa motse o tswanetse xo bitsa ngaka ya tla ya ba foka ka metsi motse ka moka le xoba thlabela xore a thibele bolwetsi byoo. Metho a ka ikalafa ka nosi xe a lwala xe e le ngaka fela le xona aka bitsa ngaka e ngwe xore e mo thuse ka xobane o na le seema se serexo motseku a xa etsekule alafang moxatsa ngaka o a lwala. Xe ba alafa tsila a ba thlatsise a ka se ke a thibelwa xo thlakana le batho ba bangwe xoba xo robala le bona aowa, o thibelwa xo ja le ba lapa la xaxwe fela xore ba se ke ba kxuma.

121 Lebakeng la korelelo ba ya dithlakung xore ba laole ditaola xore ba bone xore pula xe e sa ne e dirwa keng byale ngaka a re le epetse metho wa xo xothlola ntle e seko felo xaxo tapa ke yena a thibaxo pula le ye le foke lebitla la xaxwe ka mofoka ke xona ba dia byalo. Pula ya na le xe e ka ba xo na le felo moxongwe mo xo tilexo tladi mo duneng xoba mosata ba bitsa ngaka ya foka mo o tilexo tladi xona le xe e ka tiya ntlo la dia byalo le xe mollo o ka tshuba motse metho eo a tshubilexo thlaxa eo o ntsa nku ba bitsa metho wa mofoka a tla ba bolaya nku eo ba tsea moxwang wa yona ba tlotse metho eo a tshubilexo mollo o byale ba tiya mofoko ba apexa nku eo ba ja ba re xe metho eo a tshubilexo thlaxa a ka xanetsa ba foka kante le yena o a hua ke xona batho ba na le tsabo e byalo.

60 /22 Xe ekaba xo tswele motse ba ka se ke ba dira kxoro e ngwe ba tlo tswa ka yona eo e tala a ba dire le mati xoba xo rapela xe e le mo xo tilexo tladi xe ba foka a ba bolae selo ba foka fela nku e direlwa mollo fela. Badimo a ba xopolwe ka lenyalo le xona xa xo thlabiwe didimo tse lenyalo ke tsa lenyalo a di xopolelwe badimo kxale xe ba tiya koma ba re be ba ya badimong pele xo yo rapela. Methleng eno a ba dia byalo le xona badimo ba ba xopola xe ba le tsietsing le lebakeng la ditukula le la komelelo. Ditshaba tsa mehuta huta ke xore metapho ya batho mo ba xaxilexo naxeng ya Bolobedu kxoro ya moloko wa mosata ba bina kolobe motho-
ho wa bona ke mokwebo molobedu xo na le dikxoro tse ntsi di binaxo motopho o wa bablobedu kxoro ya Rabothatha motopho wa bona ke ditlou, ba bina tlou kxoro e bakwena e bina nonyana e bitswaxo semphitli kxoro ya bakxaxa e bina phuthi kxoro ya seoka e bina tau, kxoro ya dinoko e bina noko, kxoro ya raxolane ba bina pudi ke Ravenda motopho wa bona kxoro ya mokwala ba bina tau kxoro ya kxatla ke bakxalaka motopho wa bona ba bina tlou.

/23 batho bao bothle ba thlakana le xo tseelana a ba ilele fela yo mongwe le yo mongwe o thlompha motopho wa xabo le xona ba thlompha motopho wa mosata xe fitisa yothle le byale batho ba bangwe ba sa thlompha phoofolo eo ba e binaxo a ba e je. Ea bangwe xa basa thlompha phoofolo eo ba e binaxo ba e ja, ba ba sa jexo phcofolo eo ba e binaxo ba re a re je motopho re ka ba matlexela ba re motho xe a ka ja phoofolo eo a binaxo e tlo ba setlaxela mehuta ya dingaka ke e mebedi. Xo na le dingaka tsa bana tsa basadi le tsa banna xaxolo tsa basadi tsa banna ke tsa malwetse a batho ba baxolo fela le tsa basadi di xona, xa dia tlala byalo ka tsa banna ba ba alafaxo dikxomo ke bona bao ba alafaxo batho a se dikxomo fela ba alafa malwetse a mehuta-huta mo bathong.

K34/39

61 /24 Motho yo mongwe le yo mongwe o rutwa bongaka ke papaxwe, xe papaxwe a se na bongaka yena a rata xo ruta, xo ruta a ka ruta xo yo mongwe motho fela xe ba kwana ngaka a ka sepela le yena a mo ruta, a mo rwalela meraba xore xe a mo roma xore sepela o yo epa mothlare mokete yena a ya a epa byalo byalo le dithlaku ka xotane ngaka e laola ka methla motho yo a le nae a bona ka mathlo a xaxwe, byale ngaka a tla mo apeela ditaola. Byale le yena a nyaka tsa xaxwe ditaola a thoma mosomo a laola. Byale xe motho yo a rata xo ya botokotela a bolela le ngaka a re mphe dithlare ke ye botokotela a mo fa a tswa a ya kxole, xe a boya le dithoto o bitsa ngaka a mo supa dithoto tseo ke xona ngaka e tlo mo kxethela tse dingwe yona ya tsea tse dingwe ya tloxa natso. Motho o tswanetse xo tsea mengwaxa e mabedi a ruta bongaka le xo tseba ditaola le dithlare xore a tsebe ka tswanelo.

/25 Xe motho e le ngaka batho ba selana ke xona o tsebexa byalo le xona ba ya metseng wa xaxwe xo laola ditaola xe ba bona xore o tseba xo laola byale ba tlo mmitsa a ya maxae a bona xo alafa. Motho xe e le ngaka a ka ruta ngwana o tee fela xodimo xa lana la xaxwe ka moka le xona o tswanetse xo ruta eo a mo kwaxo xe a mo roma xo yo nyaka dithlare naxeng kamethla ba ba xanaxo a ka se ke a ba fa bongaka. Bongaka xa bo byalo ka lefa bo fiwa yo a bo rataxo ka nosi. Xe motho a rutwa bongaka o tswanetse xo rutwa ke motho o tee fela dithlare tsona a ka botsisa batho ba bangwe ba dingaka xore a leke malwetse a mehuta-huta mo bathong.

END S. 331.